

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку дебіторської заборгованості та аналіз впливу на
фінансовий стан підприємства»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Сіденко О. А.
Керівник: Зоря О. П.
Рецензент: Герасименко В. В.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет обліку та фінансів****Кафедра обліку і оподаткування**

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Наталія КАНЦЕДАЛ

14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Сіденко Ольги Андріївни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку дебіторської заборгованості та аналіз впливу на фінансовий стан підприємства»

керівник роботи: доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Зоря Олексій Петрович

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку товарної дебіторської заборгованості

Розділ 2. Облік дебіторської заборгованості

Розділ 3. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 17.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	18.11.2025 р. – 20.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	21.11.2025 р. – 27.11.2025 р.	
10	Нормо-контроль	28.11.2025 р. – 04.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.12.2025 р. - 18.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

Ольга СІДЕНКО

Керівник роботи

Олексій ЗОРЯ

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТОВАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	8
1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка товарної дебіторської заборгованості	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	20
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	25
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	25
2.2. Облік дебіторської заборгованості та відображення інформації у звітності	31
2.3. Податкові аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками	35
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	38
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	38
3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості	51
3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства	60
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, зростанням фінансових ризиків і необхідністю оперативної адаптації підприємств до динамічного ринкового середовища. За таких умов важливого значення набуває забезпечення стабільності грошових потоків та платоспроможності суб'єктів господарювання, що на пряму пов'язано з ефективністю управління дебіторською заборгованістю. Товарна дебіторська заборгованість є об'єктивним елементом операційної діяльності підприємств, водночас її надмірне зростання або несвоєчасне погашення створює загрозу втрати фінансових ресурсів, уповільнення оборотності капіталу та зниження фінансової стійкості. В умовах воєнної економіки України та посилення ризиків неплатоспроможності контрагентів питання організації обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості набуває особливої актуальності, оскільки від ефективності цих процесів залежить захист економічних інтересів підприємства і забезпечення безперервності його діяльності.

Нормативне регулювання обліку дебіторської заборгованості розвивається під впливом міжнародних стандартів, податкових змін і цифровізації облікових процесів. Водночас існують дискусійні питання щодо методики оцінки та резервування сумнівних боргів, розмежування поточної та довгострокової заборгованості, а також врахування податкових наслідків визнання безнадійної заборгованості. Крім того, практиках обліку на українських підприємствах спостерігаються проблеми з формуванням ефективної облікової політики щодо дебіторів, застосуванням системи внутрішнього контролю та забезпеченням прозорості розрахунків у фінансовій звітності, що зумовлює необхідність подальшого наукового обґрунтування й удосконалення механізмів обліку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування методики обліку та аналізу

дебіторської заборгованості підприємства, а також розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності управління розрахунковими відносинами з контрагентами. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: уточнити економічну сутність і класифікацію дебіторської заборгованості; проаналізувати нормативно-правове регулювання та сучасні наукові підходи до її оцінки; дослідити організацію облікового процесу та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій та податковій звітності; здійснити комплексний аналіз її структури, динаміки й оборотності на базовому підприємстві; визначити напрями мінімізації ризику неповернення боргів і підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес формування, обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти облікового відображення й аналітичної оцінки дебіторської заборгованості на Підприємстві, а також визначення напрямів підвищення ефективності управління нею.

Методи дослідження. Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз і синтез, системний підхід, економіко-статистичні методи, вертикальний і горизонтальний аналіз, коефіцієнтний метод, порівняння, узагальнення, графічне моделювання та елементи економічної діагностики.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні методики обліку та управління дебіторською заборгованістю шляхом запровадження матриці контролю дебіторської заборгованості, що забезпечує систематизацію процедур моніторингу за строками та рівнем ризику непогашення, а також сприяє своєчасному застосуванню управлінських заходів до контрагентів. Додатково обґрунтовано модель системи управління дебіторською заборгованістю «4C-DMS» (Control, Classification, Communication, Collection), зорієнтовану на підвищення платіжної дисципліни покупців і зниження ризиків втрати активів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості

застосування запропонованої матриці та моделі в обліковій та аналітичній роботі підприємств для підвищення якості контролю за розрахунками з покупцями і замовниками, оптимізації кредитної політики, прискорення обігу оборотних коштів та зміцнення фінансової стійкості. Запропоновані інструменти можуть бути використані у внутрішніх регламентах підприємства, зокрема при формуванні політики управління дебіторською заборгованістю та організації процесів претензійно-позовної роботи.

Апробація результатів дослідження здійснена через участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (25.03.2025 р., ПДАУ, м. Полтава).

Публікації. Опубліковано тези за результатами дослідження у матеріалах конференцій, загальним обсягом 0,12 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТОВАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка товарної дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість є складовою оборотних активів підприємства та відображає вимоги підприємства до інших осіб (покупців, замовників, підзвітних осіб, держави) щодо отримання грошових коштів, товарів або послуг у майбутньому [10]. Дебіторська заборгованість виникає як результат відстрочення платежу між моментом передачі товарів і моментом їх оплати. Її поява є природним наслідком господарських відносин між підприємством і його покупцями або замовниками [6]. У наукових дослідженнях відсутній єдиний універсальний підхід до трактування сутності дебіторської заборгованості, що зумовлює існування різних концептуальних підходів до її визначення - від розуміння її як грошових коштів у розрахунках до трактування як фінансового активу або інструменту управління ризиками. У табл. 1.1 узагальнено основні наукові підходи щодо визначення сутності дебіторської заборгованості, представлені у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Таблиця 1.1

Наукові підходи щодо визначення сутності дебіторської заборгованості

Автори	Сутність дебіторської заборгованості
Н. В. Гудзь, П. В. Денчук, Р. В. Романів	Дебіторська заборгованість як грошові кошти у розрахунках, що підлягають отриманню від контрагентів у майбутніх періодах
О. С. Приходько	Дебіторська заборгованість як об'єкт управління фінансовими ризиками та елемент економічної безпеки підприємства
В. Онищенко	Дебіторська заборгованість як об'єкт внутрішнього контролю та резервування з метою мінімізації фінансових втрат
Т. М. Чумак	Дебіторська заборгованість як інструмент кредитування контрагентів у межах комерційних відносин

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності дебіторської заборгованості свідчить, що вона розглядається не лише як сукупність грошових коштів у розрахунках, що підлягають отриманню підприємством у майбутніх періодах, а й як важливий об'єкт управління фінансовими ризиками, внутрішнього контролю та економічної безпеки.

Окремі науковці акцентують увагу на ролі дебіторської заборгованості як інструменту кредитування контрагентів у межах комерційних відносин, що обумовлює необхідність поєднання облікових, контрольних та управлінських підходів до її організації. Багатогранність трактувань підтверджує комплексний характер дебіторської заборгованості та доцільність системного підходу до її обліку й управління в сучасних умовах господарювання [18]. Систематизувавши усі розглянуті визначення поняття «дебіторська заборгованість» у спеціальній економічній літературі, ми згрупували думки вітчизняних та зарубіжних фахівців за ознаками, наведеними на рис. 1.1 [28]

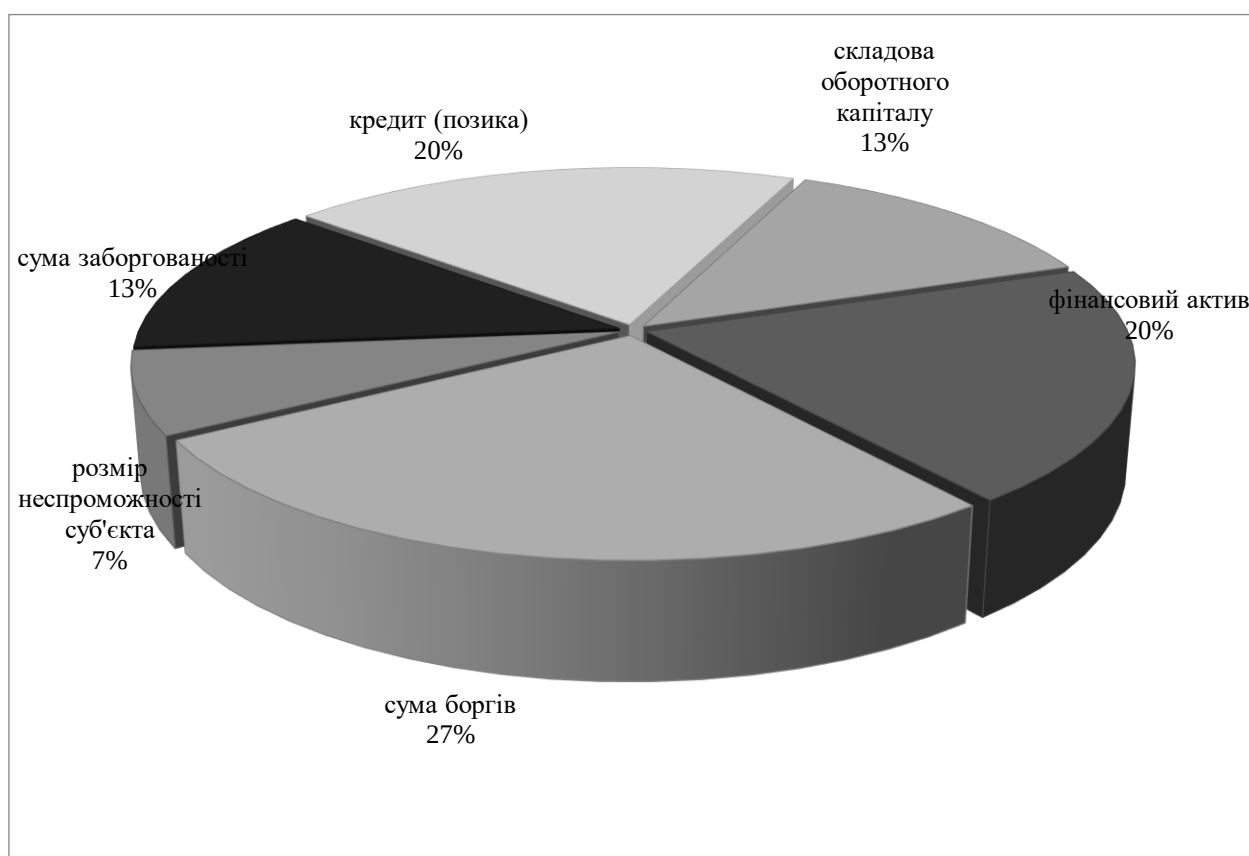

Рис. 1.1. Аналіз критеріїв сутності поняття «дебіторська заборгованість» у вітчизняній економічній літературі

З рис. 1.1 видно, що найбільша частка вітчизняних науковців (27 %) розглядає дебіторську заборгованість як суму боргів. По 20 % авторів трактують її як фінансовий актив або як кредит (позику). З наведених визначень бачимо, що поняття «дебіторська заборгованість» в Україні ще трактується як сума заборгованості, складова оборотного капіталу, а також як розмір неспроможності суб'єктів.

Формування дебіторської заборгованості зумовлене сукупністю внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на платіжну дисципліну, фінансову стійкість і ефективність управління розрахунками. Визнання дебіторської заборгованості в системі бухгалтерського обліку пов'язане з оцінкою її якості та здатності генерувати майбутні економічні вигоди, що зумовлює необхідність розмежування заборгованості на нормальну, сумнівну та безнадійну [52; 55].

Дебіторська заборгованість визнається активом підприємства та обліковується доти, доки відповідає критеріям активу і зберігається ймовірність отримання економічних вигід. У разі погіршення платоспроможності дебіторів вона спочатку набуває статусу сумнівної, а згодом - безнадійної. Вартість сумнівної дебіторської заборгованості коригується шляхом створення резерву сумнівних боргів відповідно до пп. 7–10 НП(С)БО 10 [37].

Класифікація дебіторської заборгованості на довгострокову і поточну має принципове значення для її правильного відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, оскільки безпосередньо впливає на оцінку активів, структуру балансу та показники ліквідності підприємства [11].

Відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку, розмежування дебіторської заборгованості здійснюється залежно від строку її погашення, що зумовлює відмінності у підходах до її оцінки та відображення у фінансовій звітності.

На рис. 1.2 подано визначення довгострокової і поточної дебіторської заборгованості з урахуванням критеріїв строковості.

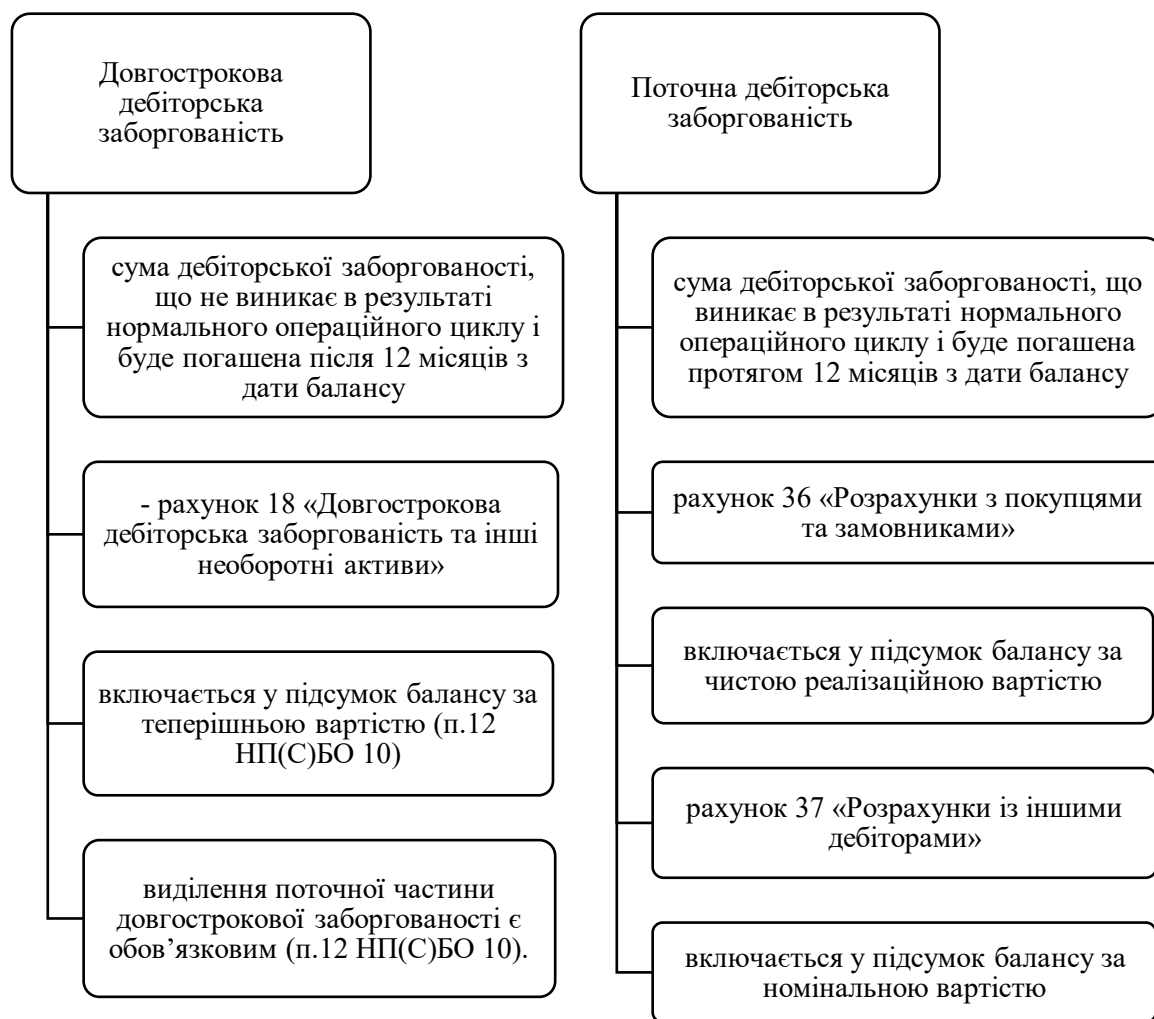

Рис. 1.2. Визначення довгострокової і поточної дебіторської заборгованості

Таким чином, поділ дебіторської заборгованості на довгострокову і поточну забезпечує коректну класифікацію активів та підвищує інформативність фінансової звітності підприємства. Строковий поділ визначає підхід до оцінки заборгованості: для поточної ключовою є чиста реалізаційна вартість, тоді як для довгострокової - теперішня вартість, що передбачає дисконтування майбутніх грошових потоків. Виділення поточної частини довгострокової дебіторської заборгованості дозволяє більш точно оцінити очікувані грошові надходження у короткостроковій перспективі та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо ліквідності й платоспроможності підприємства [37]. Правильне застосування такої класифікації є передумовою достовірного аналізу фінансового стану та ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Облік дебіторської заборгованості ґрунтується на дотриманні низки базових принципів, що забезпечують достовірність її відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Передусім дебіторська заборгованість визнається в обліку за умови наявності ймовірності отримання майбутніх економічних вигід та можливості достовірної оцінки її суми.

Розрахунки з покупцями та замовниками підлягають аналітичному обліку в розрізі валют, що є необхідною умовою коректного відображення курсових різниць та оцінки валютної дебіторської заборгованості.

Важливе значення має класифікація дебіторської заборгованості на дату балансу на поточну і довгострокову, а також виділення поточної частини довгострокової заборгованості, оскільки така класифікація безпосередньо впливає на її оцінку та представлення у фінансовій звітності [14].

У платників податку на додану вартість сума дебіторської заборгованості за операціями з реалізації відображається у повному розмірі, включаючи суму ПДВ, що забезпечує узгодженість даних бухгалтерського та податкового обліку. Формування правильної структури дебіторської заборгованості у балансі створює інформаційну основу для об'єктивного аналізу ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства [30].

Основні правила ведення обліку поточної дебіторської заборгованості ґрунтуються на вимогах НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» і спрямовані на забезпечення достовірності фінансової звітності, контролю за станом розрахунків і своєчасного виявлення ризиків неплатежів.

У системі бухгалтерського обліку дебіторська заборгованість класифікується залежно від строку її погашення, що має принципове значення для формування достовірної фінансової звітності та прийняття управлінських рішень.

Відповідно до НП(С)БО 10 обов'язковим є поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову (рис. 1.3).

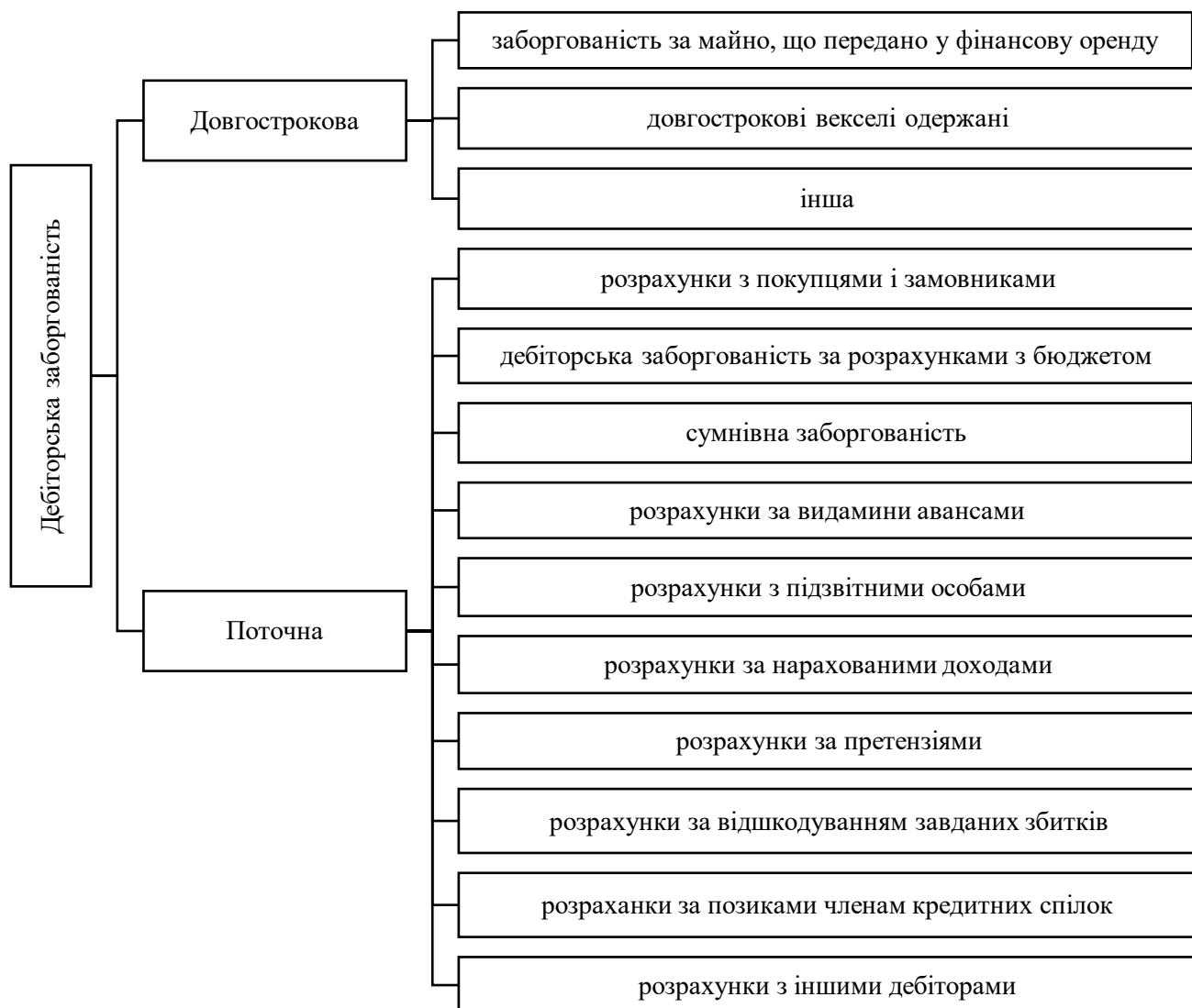

Рис. 1.3. Класифікація дебіторської заборгованості згідно
НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»

Відмітимо, що аналітичний облік дебіторської заборгованості ведеться за:

- кожним дебітором;
- видами заборгованості;
- за термінами виникнення.

Особливе місце у структурі активів підприємства посідає довгострокова дебіторська заборгованість, яка характеризується тривалим періодом інкасації та, відповідно, підвищеним рівнем фінансових ризиків. Її виникнення, як правило, не пов'язане з нормальним операційним циклом підприємства і обумовлене специфічними умовами договірних відносин, наданням

довгострокових позик, відстроченням платежів або іншими фінансовими інструментами. Враховуючи значну часову віддаленість очікуваних грошових надходжень, довгострокова дебіторська заборгованість потребує особливого підходу до оцінки та відображення у бухгалтерському обліку. На відміну від поточної заборгованості, її облік базується на принципі дисконтування майбутніх грошових потоків, що забезпечує відображення реальної економічної вартості такого активу на дату балансу. Тому правильне визначення теперішньої вартості довгострокової дебіторської заборгованості є необхідною умовою достовірного представлення активів підприємства та об'єктивної оцінки його фінансового стану [37].

Отже, довгострокова дебіторська заборгованість являє собою суму вимог підприємства до інших осіб, погашення яких очікується після дванадцяти місяців з дати балансу та які не виникають у межах звичайного операційного циклу. Відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку така заборгованість відображається у балансі за теперішньою вартістю, що забезпечує більш реалістичну оцінку майбутніх грошових надходжень. Застосування дисконтування при оцінці довгострокової дебіторської заборгованості підвищує достовірність фінансової звітності та сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Поточна дебіторська заборгованість визнається активом, якщо: існує ймовірність отримання майбутніх економічних вигід (грошових коштів чи інших активів); сума заборгованості може бути достовірно визначена; вона виникає в результаті звичайної діяльності підприємства (реалізація продукції, надання послуг, виконання робіт). Поточна дебіторська заборгованість, як правило, підлягає погашенню протягом операційного циклу або 12 місяців після дати балансу. Раціональне управління дебіторською заборгованістю передбачає глибоке розуміння причин її виникнення. На формування обсягів та структури дебіторської заборгованості впливають як внутрішні чинники, пов'язані з організацією фінансової політики підприємства, так і зовнішні умови функціонування ринку [8].

Дебіторська заборгованість є неминучою складовою господарської діяльності, однак її рівень і якість залежать від ефективності фінансового менеджменту. Збалансована кредитна політика, контроль за платоспроможністю контрагентів, створення резервів сумнівних боргів та впровадження цифрових систем управління розрахунками (ERP, CRM, BI-аналітика) дозволяють мінімізувати ризики неповернення боргів і забезпечити фінансову стійкість підприємства [14].

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує впевненість у надходженні майбутніх економічних вигод і якщо її сума може бути достовірно оцінена. У міжнародній практиці, згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», така заборгованість класифікується як фінансовий актив, оцінюваний за амортизованою вартістю, і потребує оцінки очікуваних кредитних збитків. У процесі господарської діяльності підприємства неминуче виникають розрахунки з контрагентами, що призводять до появи дебіторської заборгованості різного характеру. Вона формується внаслідок реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг або здійснення попередньої оплати постачальникам. Економічний зміст вимог впливає на порядок резервування та відображення у звітності, тому доцільно відмежовувати монетарні вимоги до покупців від авансів/передплат постачальникам. Залежно від економічного змісту дебіторська заборгованість може бути грошовою або товарною, що визначає особливості її визнання, оцінки та формування резервів згідно з вимогами НП(С)БО. Правильне відображення кожного виду заборгованості у бухгалтерському обліку забезпечує достовірність фінансової звітності та сприяє ефективному управлінню розрахунками підприємства [24]. Дотримання національних стандартів бухгалтерського обліку (НСБО) або Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) при відображенні заборгованості є обов'язковим. Це забезпечує порівнянність звітності та її легітимність для зовнішніх користувачів (інвесторів, банків, податкових органів) (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Види дебіторської заборгованості та порядок їх відображення в обліку

Контрагент: покупець Товари відвантажені, послуги надані, роботи виконані ДТ 36 КТ 70	Фінансовий актив, створюємо під неї резерв	ДТ 944 КТ 38 п. 7 НПСБО 10
Товарна		
Контрагент: постачальник Ми оплатили за товари, роботи, послуги ДТ 371 КТ 311	Резерв не створюється	

Вперше вона оцінюється за первісною вартістю - сумою договору або рахунку до оплати. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги на дату балансу включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, яка визначається як сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Чиста реалізаційна вартість = Загальна сума заборгованості – Резерв сумнівних боргів. Резерв формується на підставі аналізу платоспроможності дебіторів або методом відсотка від обсягу реалізації (відповідно до облікової політики). Списання безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється за рахунок резерву, або, за його відсутності, - безпосередньо на інші операційні витрати. За рахунок створеного резерву будуть списуватися безнадійні борги наступного року (рис. 1.4).

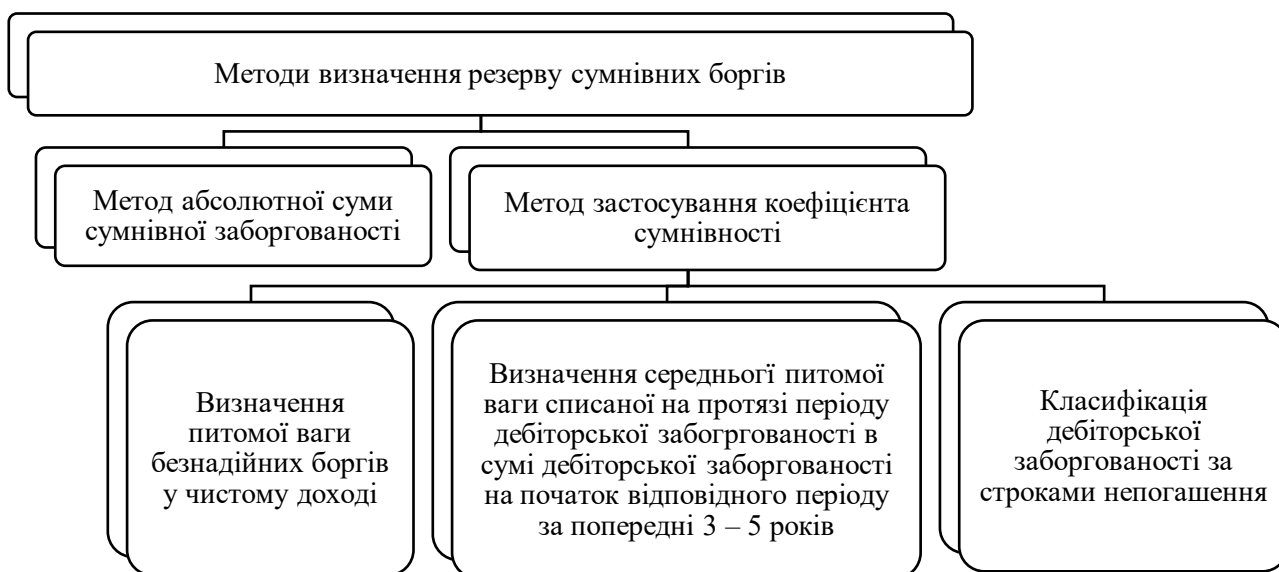

Рис. 1.4. Методи визначення розміру резерву сумнівних боргів

Оцінка поточної дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 10 за чистою реалізаційною вартістю шляхом коригування її балансової суми на величину резерву сумнівних боргів. Резерв сумнівних боргів створюється щодо поточної дебіторської заборгованості, яка є фінансовим активом, за винятком придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу [49]. На кожну дату балансу проводиться аналіз дебіторської заборгованості з урахуванням платоспроможності дебіторів, строків погашення та перебігу позовної давності. Безнадійна заборгованість списується за рахунок резерву, а за його відсутності - на інші операційні витрати з належним документальним підтвердженням. У податковому обліку зазначені операції відображаються з урахуванням податкових різниць відповідно до Податкового кодексу України [44]. У табл. 1.3 узагальнено основні підходи до оцінки поточної дебіторської заборгованості залежно від моменту її виникнення, складання балансу та погашення у вітчизняній і зарубіжній практиці.

Таблиця 1.3

Оцінка поточної дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній системі обліку

Оцінка поточної дебіторської заборгованості				
Вітчизняний досвід		Зарубіжний досвід		
На дату виникнення	На дату складання балансу	На дату виникнення	На дату складання балансу	На дату погашення
за первісною вартістю	- за справедливою вартістю; - за чистою вартістю реалізації (сума поточної дебіторської заборгованості мінус резерв сумнівних боргів)	Валовий метод		
		за сумою виставленого рахунку	за сумою скоригованою на знижку	з урахуванням знижки (за умови оплати в період дії знижки)
		за сумою зменшення на величину знижки	за сумою скоригованою на знижки	- з урахуванням знижки (за умови оплати в період дії знижки) - знижка, не отримана покупцем, трактується як «штраф» (за умови оплати пізніше періоду дії знижки)

Оцінка поточної дебіторської заборгованості є одним із ключових елементів формування достовірної інформації про фінансовий стан підприємства, оскільки безпосередньо впливає на величину оборотних активів, показники ліквідності та фінансові результати діяльності. Підходи до оцінки дебіторської заборгованості в національній та зарубіжній облікових системах мають як спільні риси, так і суттєві відмінності, що зумовлені різними концептуальними засадами бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Порівняльний аналіз підходів до оцінки поточної дебіторської заборгованості свідчить, що у вітчизняній системі обліку домінує оцінка за первісною вартістю з подальшим коригуванням на суму резерву сумнівних боргів з метою визначення чистої вартості реалізації. Натомість у зарубіжній практиці ширше застосовуються методи валового та чистого відображення дебіторської заборгованості з урахуванням торговельних і фінансових знижок, що забезпечує більш гнучке та економічно обґрунтоване відображення розрахунків з покупцями. Такі відмінності зумовлюють різний вплив на показники фінансової звітності та підтверджують доцільність врахування міжнародного досвіду при вдосконаленні методики оцінки дебіторської заборгованості у вітчизняній обліковій практиці. Після спливу строку позовної давності підприємство має оцінити дебіторську заборгованість на відповідність критеріям безнадійної та, за наявності відповідних підстав, здійснити її списання в установленому порядку [25].

У зв'язку з набранням чинності Законом України від 14.05.2025 № 4434-IX з 4 вересня 2025 року в Україні відновлюється перебіг строків позовної давності у цивільних і господарських правовідносинах, який був призупинений у період карантину та воєнного стану.

Це означає, що з вказаної дати знову починається відлік строку, протягом якого кредитор має право звернутися до суду за захистом свого порушеного права. Для суб'єктів господарювання поновлення перебігу позовної давності має безпосередній практичний вплив на управління дебіторською та кредиторською

заборгованістю, а також на прийняття рішень щодо її стягнення або списання.

Приклад, підприємство поставило товар контрагенту на суму 120000 грн, при цьому оплата мала бути здійснена 1 лютого 2020 року, але покупець свої зобов'язання не виконав. Загальний строк позовної давності за такою вимогою становить 3 роки (1095 календарних днів) і за звичайних умов завершився б 1 лютого 2023 року. Однак фактичний перебіг цього строку тривав лише з 2 лютого 2020 року по 1 квітня 2020 року, тобто 60 днів, після чого був призупинений у зв'язку із запровадженням карантину, а згодом - воєнного стану.

З урахуванням поновлення перебігу строку з 4 вересня 2025 року кредитор матиме у своєму розпорядженні залишок строку позовної давності в обсязі 1035 календарних днів (1095 – 60), протягом яких можливе судове стягнення заборгованості. У разі спливу строку позовної давності заборгованість підлягає оцінці на відповідність критеріям безнадійної відповідно до вимог бухгалтерського та податкового законодавства, після чого за наявності відповідних підстав здійснюється її списання в установленому порядку. Інша ситуація виникає, якщо строк виконання зобов'язання настав уже в період дії воєнного стану. Так, якщо оплата за поставлений товар на суму 75000 грн мала бути здійснена 1 червня 2022 року, перебіг позовної давності на цей момент ще не розпочинався. У такому випадку відлік трирічного строку позовної давності починається лише з 4 вересня 2025 року і триватиме до 4 вересня 2028 року, що надає кредитору повний період для захисту свого права.

Таким чином, поновлення перебігу строків позовної давності зумовлює необхідність для підприємств провести інвентаризацію розрахунків з контрагентами, визначити залишок строку позовної давності за кожною сумою дебіторської та кредиторської заборгованості та своєчасно прийняти обґрунтовані управлінські рішення щодо її стягнення або списання з дотриманням вимог цивільного, бухгалтерського та податкового законодавства. З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності Підприємства, контролю за станом розрахунків з контрагентами та

своєчасного виявлення дебіторської і кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, відповідно до Закону України від 16 липня 1999 р. № 996 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. № 879.

Проведення інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, забезпечить своєчасне виявлення безнадійних сум, їх обґрунтоване списання та достовірне відображення у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності підприємства [12]/ Реалізація положень цього наказу сприятиме посиленню фінансової дисципліни, зниженню ризиків викривлення облікових даних і підвищенню ефективності управління розрахунками з контрагентами [9]. Дебіторська заборгованість - це невід'ємний елемент господарського обороту, що забезпечує взаємозв'язок між підприємством і його контрагентами. Її ефективне управління базується на: збалансованій кредитній політиці; аналізі платоспроможності покупців і замовників; створенні резервів сумнівних боргів; використанні цифрових систем моніторингу розрахунків (ERP, CRM, BI-аналітики).

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Науковці Сlepченко В. П. та Скрипник М. І. у своїй праці акцентують увагу на тому, що облік розрахунків з покупцями та замовниками є однією з найважливіших ділянок бухгалтерського обліку, оскільки саме на цьому етапі формується основна частина доходів і грошових надходжень підприємства. Автори розкривають економічну сутність дебіторської заборгованості, підкреслюючи актуальність проблеми неплатежів, необхідність гармонізації бухгалтерського та податкового обліку й удосконалення класифікації простроченої та безнадійної заборгованості. Дослідники наголошують, що

ефективна організація обліку та контролю розрахунків із покупцями потребує застосування інтегрованих інформаційних систем, систематичного моніторингу дебіторської заборгованості та впровадження методичних підходів до оцінки, створення і списання резервів сумнівних боргів, що у комплексі забезпечує достовірність фінансової інформації та підвищує результативність управлінських рішень [61].

Авторка Косташ Т. В. обґрунтовує, що в умовах воєнного стану організація та методика обліку розрахунків із покупцями й замовниками потребують посиленого контролю дебіторської заборгованості, оперативної звітності та чіткої облікової політики, оскільки зростають ризики неплатежів, курсові та логістичні шоки, а також кількість сумнівних і безнадійних боргів; авторка деталізує нормативне підґрунтя (НП(С)БО 10, НП(С)БО 21 тощо), пропонує розширити аналітичність обліку через деталізацію рахунку 36 (поділ на покупців/замовників, вітчизняних/іноземних, роздріб та ін.), а також структурувати резерв сумнівних боргів на рахунку 38 і витрати на субрахунку 944; як практичний підхід до формування РСБ у кризових умовах рекомендує метод абсолютної суми заборгованості (з фіксацією критеріїв сумнівності в обліковій політиці), інвентаризацію розрахунків та документування форс-мажору, а для прискорення погашення - використання векселів, факторингу, форфейтингу й інтегрованих ІТ-систем моніторингу розрахунків, що разом забезпечує достовірність звітності й підвищує керованість грошових потоків [25].

Науковиці Попович О. В. та Філімонова С. В. у своїй праці підкреслюють, що ефективна організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками є необхідною умовою стабільного функціонування підприємства в сучасних економічних умовах. Авторки наголошують, що дебіторська заборгованість, яка виникає внаслідок відстрочення платежів, безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність і фінансову безпеку суб'єкта господарювання. У статті розкрито економічну сутність дебіторської заборгованості, обґрунтовано її

переваги й ризики, визначено основні види договорів, що регулюють взаємовідносини між підприємством і контрагентами, а також розглянуто процедури документального оформлення розрахункових операцій. Дослідниці акцентують увагу на важливості належної облікової політики, яка виступає внутрішнім регламентом ведення бухгалтерського обліку, забезпечує достовірність інформації про розрахунки, своєчасність відображення дебіторської заборгованості та її списання. У межах роботи запропоновано удосконалити організацію документообігу, систематизувати первинні документи, посилити аналітичний облік за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» та впроваджувати комп'ютеризацію облікових процесів для підвищення точності, оперативності та ефективності управлінських рішень [47].

Науковці Сливка Я. В., Щербан М. Д. та Кондратюк М. Ф. у своїй праці «Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками: історичний екскурс» акцентують увагу на тому, що система обліку розрахунків із покупцями та замовниками має не лише прикладне, а й концептуальне значення для розуміння еволюції господарських відносин. Автори підкреслюють, що дебіторська заборгованість є ключовим показником цих розрахунків, проте зміст поняття значно ширший і охоплює форми платежів, ризики, гарантії, податкові аспекти, а також сучасні фінансові інструменти. У статті обґрунтовано, що розвиток форм розрахунків - від бартеру до використання векселів, акредитивів, чеків і факторингу - є результатом трансформацій у банківській та правовій системах, появи інформаційних технологій та інновацій у сфері фінансів.

Дослідники наголошують, що ефективна організація обліку розрахунків з покупцями потребує не лише точного відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, а й аналітичного підходу до оцінки дебіторської заборгованості, управління оборотними коштами та визначення ролі розрахунків у кругообігу капіталу підприємства. Науковці підкреслюють необхідність комплексного підходу до класифікації розрахунків із контрагентами, врахування

юридичних, фінансових і технологічних чинників, а також посилення аналітичної функції бухгалтерського обліку.

Удосконалення інформаційного забезпечення, розвиток цифрових платіжних систем і впровадження інтегрованих інформаційних платформ визначено як ключові напрями підвищення достовірності облікових даних і формування обґрунтованих управлінських рішень у сфері розрахункових відносин [56]. Помилки в обліку дебіторської заборгованості призводять до викривлення фінансової звітності та податкових ризиків. Найчастіше вони пов'язані з неправильною класифікацією, відсутністю резерву сумнівних боргів і порушенням порядку списання. Своєчасне виявлення та виправлення таких помилок забезпечує достовірність облікових даних і фінансову стабільність підприємства.

Відповідно до ч. 2 ст. 601 Цивільного кодексу України, взаємозалік зустрічних однорідних вимог може здійснюватися за ініціативою однієї сторони шляхом подання письмової заяви. За наявності підтвердження її отримання контрагентом, зобов'язання вважаються припиненими з дати, визначеної у заяві, або з моменту її одержання. Альтернативною формою оформлення є акт про зарахування зустрічних вимог, підписаний обома сторонами, що підвищує юридичну захищеність операції. На практиці оптимальним є поєднання заяви, акта та угоди про залік після попередньої звірки розрахунків, що забезпечує правову визначеність і мінімізує ризики спорів між контрагентами. Процедура взаємозаліку зустрічних вимог потребує чіткої послідовності дій, що забезпечують її правомірність та документальне підтвердження. Відповідно до вимог Цивільного кодексу України, для зарахування боргів необхідно перевірити умови взаємності, однорідності та настання строків виконання зобов'язань, після чого сторони здійснюють звірку розрахунків і оформлюють результати належним чином. Вибір форми документування - заява, акт чи угода - визначає рівень доказової сили операції. Дотримання етапів, наведених у таблиці,

гарантує юридичну обґрунтованість взаємозаліку та його правильне відображення в бухгалтерському обліку

Правильне відображення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку є одним із ключових чинників достовірності фінансової звітності підприємства. Порушення вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» часто призводить до спотворення фінансових результатів, викривлення показників ліквідності та ризику податкових донарахувань. Найпоширенішими помилками є неправильна класифікація заборгованості, відсутність або некоректне формування резерву сумнівних боргів, а також порушення порядку списання прострочених або безнадійних сум [55]. Виявлення й усунення таких недоліків забезпечує достовірне відображення активів, підвищує якість управлінських рішень і зміцнює фінансову дисципліну підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Підприємство створене у 2020 році відповідно до чинного законодавства України та здійснює діяльність у сфері аграрного бізнесу. Підприємство зареєстроване та провадить господарську діяльність на території Полтавської області. Організаційно-правовою формою є приватне підприємство, засновником і кінцевим бенефіціарним власником якого виступає громадянин України з часткою 100 % у статутному капіталі. Розмір статутного капіталу становить 10 000 грн.

Основним видом діяльності відповідно до класифікації видів економічної діяльності є КВЕД 46.21 «Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин». Поряд із цим підприємство здійснює супутні види діяльності, пов'язані з вирощуванням зернових та олійних культур, реалізацією аграрної продукції, засобів для садівництва, хімічних препаратів, товарів для тварин, а також автотоварів. Така диверсифікована модель діяльності дозволяє підприємству поєднувати функції виробника сільськогосподарської продукції та торговельно-посередницької структури на аграрному ринку.

Підприємство працює на загальній системі оподаткування та є платником податку на додану вартість, що зумовлює необхідність ведення бухгалтерського обліку відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Податкового кодексу України та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Облікова політика підприємства враховує особливості аграрної галузі, сезонність виробництва, специфіку довготривалих технологічних циклів та ризики, пов'язані з формуванням дебіторської заборгованості у торгівлі зерновими культурами.

Таким чином, діяльність Підприємства спрямована на забезпечення потреб аграрного сектору товарами та сировиною, а також на самостійне виробництво рослинницької продукції. Це визначає необхідність побудови надійної системи бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та управління дебіторською заборгованістю, особливо в умовах цінової волатильності на ринку зернових та сезонності грошових потоків у агробізнесі.

Організаційна структура Підприємства відповідає масштабу діяльності та специфіці аграрного бізнесу і характеризується високим рівнем централізації управлінських функцій. Керівництво підприємством здійснює директор, який одночасно виконує функції засновника та приймає основні управлінські рішення щодо стратегічного розвитку, фінансових ресурсів, операційної діяльності та укладення договорів із контрагентами.

Через невелику чисельність персоналу та поєднання виробничого і торговельно-посередницького напрямів підприємство застосовує лінійну організаційну структуру управління, що забезпечує оперативність прийняття рішень, гнучкість та зменшення адміністративних витрат. Бухгалтерські функції виконуються штатним спеціалістом або на аутсорсингу, що є характерним для малих суб'єктів господарювання. Операційні функції, пов'язані із закупівлею, реалізацією та логістикою, здійснюються безпосередньо керівником або уповноваженими працівниками.

За необхідності до робіт із виробництва та перевезення продукції можуть залучатися тимчасові працівники або підрядні організації, що забезпечує підприємству сезонну кадрову гнучкість. Така модель організації управління відповідає особливостям аграрного сектору та сприяє адаптації до коливань ринку і виробничих сезонів – табл. 2.1.

Таким чином, організаційна структура підприємства є простою та функціонально адаптивною, що відповідає умовам діяльності малого аграрного бізнесу та дозволяє забезпечити ефективне управління ресурсами. У разі подальшого розширення виробничих площ і збільшення обсягів реалізації

продукції структура може бути трансформована у функціональну з виділенням окремих підрозділів: бухгалтерського, виробничого, логістичного та відділу продажів.

Таблиця 2.1

Організаційна структура Підприємства

Посада / структурний елемент	Основні функції	Підпорядкованість
Директор (засновник)	Загальне керівництво, стратегічне планування, фінанси, укладення договорів, контроль діяльності	-
Бухгалтер / бухгалтер-аутсорсер	Ведення обліку, формування фінансової та податкової звітності, контроль розрахунків з контрагентами	Директору
Менеджер із закупівель та реалізації (за потреби)	Закупівля сировини і товарів, організація збуту, взаємодія з постачальниками та покупцями	Директору
Агроном-виробничий спеціаліст (за потреби, сезонно)	Організація й контроль вирощування с/г культур, технологічний супровід	Директору
Робітники / сезонні працівники	Виконання виробничих операцій у рослинництві	Директору / агроному
Водій-експедитор / логіст (за договором)	Транспортування продукції, логістика, товарообіг	Директору

Облікова політика Підприємства формується відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО і визначає сукупність принципів, методів і процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Її основне призначення - забезпечити достовірне, своєчасне та повне відображення господарських операцій, формування об'єктивної інформації про фінансовий стан підприємства та результати діяльності для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Оскільки Підприємство належить до малих суб'єктів господарювання, облікова політика орієнтована на раціональність, простоту організації облікових процесів і мінімізацію адміністративних витрат, із дотриманням вимог національних стандартів. Бухгалтерський облік ведеться із застосуванням журнально-ордерної форми та сучасних засобів автоматизації, а частина функцій

може передаватися на аутсорсинг.

Визначальна роль у формуванні та реалізації облікової політики належить керівнику підприємства, який забезпечує створення умов для належного ведення обліку, організацію документообігу, внутрішнього контролю та збереження майна. Ведення бухгалтерського обліку здійснюється бухгалтером (або уповноваженою особою), який відповідає за своєчасність і правильність реєстрації господарських операцій, складання та подання фінансової і податкової звітності.

Термін «облікова політика» у науковій та нормативній літературі трактується по-різному, що зумовлено розвитком методології бухгалтерського обліку та різним акцентом дослідників на його організаційних чи методичних аспектах. Узагальнення підходів дозволяє виокремити як нормативно встановлене визначення, так і авторські інтерпретації, які поглиблюють розуміння змісту та функціонального призначення облікової політики на підприємстві (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Визначення терміну «облікова політика»

Автор (джерело)	Визначення терміну «облікова політика»
В. М. Андросо, Е. В. Вакулова	- прийнята організацією сукупність способів ведення і організації бухгалтерського обліку: первинного спостереження, вартісного вимірювання, поточного групування і підсумкового відображення фактів господарської діяльності
Ф. Ф. Бутинець	- це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибір методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя в обліку (залежно від поставлених цілей)
Р. Л. Хом'як	- це інструмент організації обліку на конкретному підприємстві, який включає сукупність способів та процедур ведення обліку, що використовується з метою підготовки, складання та подання фінансової звітності
В. Г. Швець	- сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності

Аналіз поданих визначень свідчить, що облікова політика розглядається як комплексний інструмент організації бухгалтерського обліку, який охоплює

принципи, методи та способи формування інформації про господарські операції. Попри відмінності в акцентах, усі підходи підкреслюють її роль у забезпеченні достовірності, повноти та порівнюваності фінансової звітності, а також у формуванні єдиних правил облікової роботи на підприємстві.

Основною метою облікової політики підприємства є формування достовірних показників про активи, зобов'язання, капітал та результати фінансово-господарської діяльності, що забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень та контроль за ефективністю використання ресурсів. Обрана система облікових принципів спрямована на забезпечення прозорості розрахунків із контрагентами, правильного визначення доходів і витрат, контролю за дебіторською заборгованістю та оптимізації податкових розрахунків (додаток А).

Сформована облікова політика є основою фінансової дисципліни підприємства та важливим інструментом його стабільного функціонування і подальшого розвитку в умовах аграрного ринку.

Ведення обліку розрахунків з покупцями на Підприємстві здійснюється згідно з вимогами НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 15 «Дохід», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Наказу про облікову політику підприємства. Основна увага приділяється своєчасному визнанню, класифікації, оцінці та контролю дебіторської заборгованості, оскільки підприємство працює в аграрному секторі, де високий ризик затримок платежів і сезонність розрахунків.

Організація обліку дебіторської заборгованості передбачає визначення правил документообігу, порядку формування резерву сумнівних боргів, процедури контролю за платіжною дисципліною покупців та дотримання договірної дисципліни.

У Наказі про облікову політику також встановлюються вимоги щодо оформлення первинних документів, аналізу контрагентів перед укладанням договорів та інвентаризації розрахунків – табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Ключові елементи облікової політики Підприємства щодо дебіторської заборгованості

Елемент	Зміст / рішення підприємства
Визнання та класифікація ДЗ	Розмежування на поточну/довгострокову, товарну та іншу; оцінка на дату визнання за первісною вартістю
Документообіг та договори	Перевірка контрагентів перед укладанням договорів, ведення реєстру договорів, затверджений графік документообігу
Оцінка та резервування	Створення резерву сумнівних боргів методом аналізу строків непогашення; інвентаризація дебіторів щонайменше раз на рік
Первинні документи	Накладна/акт, договір поставки, рахунок, реєстр відвантажень, акти звірки
Метод обліку доходів	Дохід від реалізації продукції (товарів) визнається за наявності критеріїв його визнання, установлених НП(С)БО 15 «Дохід», із застосуванням принципу нарахування»
Контроль розрахунків	Контроль строків оплати, автоматичні нагадування, ведення аналітики по кожному покупцю, акт звірки не рідше 1 разу на квартал
Списання безнадійної заборгованості	На підставі акта інвентаризації та наказу керівника, із застосуванням резерву
Архів та строки зберігання документів	Зберігання договорів та первинних документів не менше строку позовної давності (3–5 років)
Внутрішній контроль	Здійснення звірок, перевірка платоспроможності контрагентів, моніторинг дебіторів і строків оплат

Таким чином, організація обліку дебіторської заборгованості на Підприємстві ґрунтується на дотриманні вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та внутрішніх регламентів підприємства. Визначені елементи облікової політики забезпечують системний підхід до визнання, класифікації, оцінки та контролю розрахунків з покупцями, що є особливо важливим для умов агробізнесу з підвищеною сезонністю та ризиком несвоєчасних платежів. Сформований порядок документообігу та внутрішнього контролю спрямований на своєчасне відображення операцій, запобігання накопиченню простроченої заборгованості, забезпечення прозорості договірних відносин та формування достовірної інформації для управлінських рішень. Закріплення процедур формування резерву сумнівних боргів, проведення інвентаризації та списання безнадійної заборгованості підвищує рівень фінансової безпеки підприємства та сприяє збереженню його оборотного капіталу.

Отже, раціональна побудова облікової політики та належна організація

розрахунків із покупцями створюють передумови для ефективного управління дебіторською заборгованістю, підтримання платоспроможності Підприємства і зміцнення його фінансової стійкості.

2.2. Облік дебіторської заборгованості та відображення інформації у звітності

Система бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на Підприємстві спрямована на забезпечення достовірності даних про розрахунки з контрагентами, формування повної інформації для контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень. Усі операції з дебіторами повинні підтверджуватися належним чином оформленими первинними документами - договорами, накладними, актами приймання-передачі робіт (послуг), рахунками-фактурами, що є підставою для відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку. Підприємства мають забезпечувати регулярну звірку взаєморозрахунків з контрагентами з метою підтвердження достовірності заборгованостей, уточнення строків їх погашення та узгодження залишків. Для контролю за строками виникнення дебіторської заборгованості доцільно вести аналітичні відомості з розподілом її на поточну, прострочену, сумнівну та безнадійну, що дає змогу своєчасно формувати резерв сумнівних боргів і коригувати облікові показники. На Підприємстві у структурі дебіторської заборгованості наявна виключно поточна дебіторська заборгованість, що зумовлено короткостроковим характером розрахунків із контрагентами та відсутністю довгострокових вимог. Рахунок 36 належить до класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи» Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Він призначений для узагальнення інформації про розрахунки підприємства з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, виконані роботи та

надані послуги.

Рахунок 36 використовується для узагальнення інформації про стан і рух дебіторської заборгованості покупців та замовників і є важливим інструментом фінансового аналізу та управління розрахунками. Рахунок є активним, оскільки відображає вимоги підприємства до інших осіб (рис. 2.1).

Рахунок 36 забезпечує формування достовірної інформації про дебіторську заборгованість у балансі підприємства, слугує базою для аналізу ліквідності, оцінки фінансових ризиків і прийняття управлінських рішень щодо політики кредитування покупців.	
За дебетом рахунку 36 відображають: суму відвантаженої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, з урахуванням ПДВ; нараховані штрафи, пеню, відсотки, що підлягають отриманню від покупців.	За кредитом рахунку 36 відображають: надходження грошових коштів від покупців; залік взаємних розрахунків; списання безнадійної дебіторської заборгованості або сумнівних боргів.
Аналітичний облік ведеться у розрізі кожного покупця, договору, рахунка-фактури чи іншої первинної документації. Це дає змогу контролювати строки погашення, формувати звіти про дебіторську заборгованість і оцінювати її якість.	

Рис. 2.1. Облікова характеристика рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

Приклад. Підприємство надає послуги. На дату балансу для виконання договору, вартістю 100 тис. грн (без ПДВ) були надані послуги в обсягу 60 % загального обсягу, передбаченого договором. Витрати, понесені для виконання цих послуг склали 35000 грн (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Особливості відображення в обліку дебіторської заборгованості

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн	Декларація, ряд. 2	Декларація, ряд. 3 (PI)
1	2	3	4	5	6
ВАРІАНТ 1. ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ + ПРИБУТОК					
Відображені витрати, пов'язані із наданням послуг	23	63,66, 685	35000	-	-
Визнаний дохід на дату балансу, виходячи із ступеня завершеності (100000 грн. x 60 %)	361	703	60000	60000	-
Здійснені витрати визнані витратами періоду	903 (949)	23	35000	35000	-
ВАРІАНТ 2. ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ, ФР=0					
Відображені витрати, пов'язані із наданням послуг	23	63,66, 685	35000	-	-
Визнаний дохід на дату балансу,	361	703	35000	35000	-

виходячи в сумі понесених витрат					
<i>Продовж. табл. 2.4</i>					
1	2	3	4	5	6
Здійснені витрати визнані витратами періоду	903 (949)	23	35000	35000	-
ВАРІАНТ 3. ВИЗНАННЯ ВИТРАТ БЕЗ ДОХОДІВ					
Відображені витрати, пов'язані із наданням послуг	23	63,66, 685	35000	-	-
Здійснені витрати визнані витратами періоду	903 (949)	23	35000	35000	-

На дату балансу стало відомо, що:

- варіант 1. Є можливість достовірно визначити дохід;
- варіант 2. Можливі проблеми із отриманням оплати по договору, але компенсація витрат гарантована;
- варіант 3. Замовник не зможе розрахуватися за отримані послуги у зв'язку із воєнними діями.

Ведення обліку дебіторської заборгованості тісно пов'язане з інвентаризаційними процедурами, які дають змогу оцінити реальний стан розрахунків і визначити необхідність коригування облікових даних. Акт звірки взаєморозрахунків у сучасній практиці розглядається не лише як підтвердження залишків, а й як інструмент внутрішнього контролю, що підвищує прозорість фінансових відносин і знижує ризик виникнення спорів. Його результати використовують для прийняття рішень щодо створення або використання резервів, списання безнадійної заборгованості чи донарахування сум, не відображених у поточному обліку.

Приклад, облік коригування заборгованостей. За результатами інвентаризації заборгованості:

- виявили безнадійну заборгованість неплатоспроможного боржника ТОВ «А» в розмірі 15000 грн щодо якої було створено РСБ;
- списали кредиторську заборгованість перед постачальником ТОВ «Б» у розмірі 10000 грн за договором прощення боргу;
- донарахували кредиторську заборгованість за невідфактурованими

поставками перед ТОВ «В» за отримані товари згідно з наданими за результатами звірки первинними документами в сумі 14000 грн без ПДВ;

- донарахували заборгованість ТОВ «С» за надані комунальні послуги в сумі 6000 грн без ПДВ.

Таблиця 2.5

**Відображення в бухгалтерському обліку результатів інвентаризації
дебіторської та кредиторської заборгованості**

Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		
	Дт	Кт	Сума, грн
Списали безнадійну дебіторську заборгованість ТОВ «А» за рахунок створеного РСБ	38	361	15000
Відобразили на позабалансовому рахунку суму списаної дебіторської заборгованості	071	-	15000
Списали кредиторську заборгованість перед ТОВ «Б» за договором прощення боргу	631	717	10000
Донарахували кредиторську заборгованість за товари перед ТОВ «В»	281	631	14000
Вартість реалізованих товарів відобразили у складі собівартості реалізації	902	281	14000
Включили до загальновиробничих витрат вартість комунальних послуг від ТОВ «С»	91	631	6000
Оплатили заборгованість за комунальні послуги ТОВ «С»	631	311	6000

Коригування розрахунків проводиться відповідно до результатів інвентаризації. Списання безнадійних боргів здійснюється за рахунок створеного резерву сумнівних боргів або, за його відсутності, безпосередньо на витрати підприємства. Водночас списані суми обліковуються на позабалансових рахунках для забезпечення контролю за можливістю їх подальшого відшкодування. Донарахування або сторнування кредиторської заборгованості оформлюється бухгалтерськими довідками й відображається у поточному звітному періоді.

Інформація про стан дебіторської заборгованості відображається у фінансовій звітності: у Балансі (форма № 1) у складі оборотних активів, а у Примітках до фінансової звітності розкривається деталізація її структури, суми резервів, динаміка змін, методи оцінки та політика формування резерву сумнівних боргів. Узгодженість цих даних забезпечує прозорість облікової

політики, дозволяє користувачам фінансової звітності оцінити реальний фінансовий стан підприємства, рівень ліквідності та ризики неплатежів. Таким чином, якісна організація обліку дебіторської заборгованості є запорукою достовірності звітності, фінансової стабільності та підґрунтям ефективного управління розрахунками з контрагентами.

2.3. Податкові аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Податкові аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками є важливою складовою інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку й податкової звітності підприємства. Вони охоплюють правильне визначення, нарахування та своєчасну сплату податків і зборів, що виникають у процесі реалізації товарів, виконання робіт або надання послуг.

Податкові наслідки операцій з покупцями та замовниками залежать від специфіки виду діяльності суб'єкта господарювання, умов укладених договорів, а також системи оподаткування і видів податків, що застосовуються, що зумовлює необхідність комплексного та нормативно обґрунтованого підходу до їх облікового відображення (рис. 2.2).

Дебіторська заборгованість		
Дебіторська заборгованість списується на витрати у разі відповідності податковому критерію безнадійності (п. 14.1.11 ПКУ);	Нарахування резерву сумнівних боргів формує «збільшуючу» податкову різницю (ряд. 2.1.2 дод. РІ)	Списання заборгованості за рахунок резерву та /або витрат формує «зменшуючу» податкову різницю (ряд. 2.2.3 дод. РІ)
Кредиторська заборгованість		
Списана кредиторська заборгованість включається у складі ФР до рядка 2 Декларація (дохід)	Коригування щодо списаної КЗ у рядку 3 Декларації не передбачено	

Рис. 2.2. Заборгованості: податкові особливості

Окремі податкові особливості виникають у разі застосування підприємством механізму податкових різниць. Зокрема, дебіторська

заборгованість впливає на об'єкт оподаткування податком на прибуток за умови відповідності критеріям безнадійності, визначеним п. 14.1.11 ПКУ (додаток Б). Формування резерву сумнівних боргів призводить до виникнення «збільшуючої» податкової різниці, що відображається у рядку 2.1.2 додатка РІ, тоді як списання дебіторської заборгованості за рахунок резерву та/або витрат зумовлює виникнення «зменшуючої» податкової різниці, яка відображається у рядку 2.2.3 додатка РІ, що узагальнено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

ПДВ-наслідки списання заборгованостей

Облік у продавця (виконавця)	ПДВ-наслідки	Облік у покупця (замовника)	ПДВ-наслідки
Дт 36 Кт 70 – 120 грн. Дт 70 Кт 641 – 20 грн.	ПЗ не коригуються, адже постачання відбулося	Дт 92, 22, 23, 28 Кт 63 – 100 грн Дт 641 Кт 63 – 20 грн.	Факт оплати не впливає на відображений ПК за умови: 1. Наявності ПН 2. Використання товару / послуг в оподатковуваних операціях у господарстві У податківців фіскальна позиція – коригування ПК
Дт 311 Кт 681 – 120 грн. Дт 643 Кт 641 – 20 грн	ПЗ можуть бути відкориговані, операція «трансформувалася» у грошову – «отримання безповоротної фін. допомоги» Дт 643 Кт 641 – 20 грн. (сторно)	Дт 371 Кт 311 – 120 грн. Дт 641 Кт 644 – 20 грн.	Права на ПК немає, оскільки операція «трансформувалася» у грошову – «надання безповоротної фіндопомоги» Дт 644 Кт 641 – 20 грн. (сторно)

Різниці з податку на прибуток, пов'язані з формуванням та використанням резерву сумнівних боргів, застосовуються платниками податку на прибуток, які не скористалися правом відмови від коригувань фінансового результату на податкові різниці, визначені розділом III Податкового кодексу України відповідно до пп. 134.1.1 ПКУ. До цієї категорії належать як малодохідні платники, що добровільно обрали застосування різниць, так і високодохідні платники з річним доходом понад 40 млн грн, для яких такі коригування є обов'язковими. Облік розрахунків з покупцями та замовниками безпосередньо

впливає на формування податкових зобов'язань підприємства, зокрема з податку на додану вартість, податку на прибуток та інших обов'язкових платежів.

Оподаткування операцій з реалізації продукції сільськогосподарського виробництва здійснюється відповідно до норм Податкового кодексу України, згідно з якими юридичні особи, створені та зареєстровані у встановленому законодавством порядку, визнаються платниками податку на додану вартість. ПКУ визначає перелік суб'єктів господарювання, які підлягають обов'язковій або можуть здійснювати добровільну реєстрацію платниками ПДВ, при цьому відомості про них вносяться до відповідного реєстру платників податку. У межах таких операцій розрахунки з покупцями та замовниками безпосередньо пов'язані з виникненням податкових зобов'язань з ПДВ, що підлягають документальному оформленню податковими накладними та відображенню в Єдиному реєстрі податкових накладних (додаток В), а узагальнення інформації про нарахований податок і податковий кредит здійснюється на підставі реєстру виданих та отриманих податкових накладних, який є важливим елементом податкового обліку і контролю.

Дотримання вимог податкового законодавства у цій сфері передбачає належне документальне оформлення господарських операцій, коректне відображення товарних і розрахункових операцій в обліку, а також своєчасне подання податкової звітності та сплату податків, що є необхідною умовою мінімізації податкових ризиків і забезпечення податкової дисципліни підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства є важливим етапом аналітичного дослідження та передумовою формування ефективних управлінських рішень (додаток Г, Д, Е). Такий аналіз дає змогу визначити рівень платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості та результативності господарської діяльності, а також виявити чинники, що впливають на формування доходів, витрат та рентабельності діяльності підприємства. Для аграрного бізнесу, зокрема підприємств, що поєднують торговельно-посередницьку й виробничу діяльність, особливої актуальності набуває оцінка оборотності оборотних активів та якості дебіторської заборгованості, оскільки від цих факторів залежить стабільність забезпечення ресурсами та формування грошових потоків у сезонних циклах господарювання.

Підприємство функціонує як суб'єкт малого підприємництва в аграрній сфері, здійснюючи реалізацію сільськогосподарської продукції та супутніх товарів, а також виробництво рослинницької продукції. Особливості бізнес-моделі підприємства зумовлюють залежність його фінансових результатів від кон'юнктури ринку зернових культур, коливань закупівельних цін, логістичних витрат і рівня платіжної дисципліни контрагентів. Відтак, аналіз фінансових показників дозволяє оцінити здатність підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, забезпечувати відтворення ресурсів та формувати конкурентоспроможність у динамічних умовах ринку.

Метою аналізу фінансово-економічного стану Підприємства є комплексне дослідження показників діяльності підприємства для визначення тенденцій розвитку, сильних і слабких сторін функціонування, а також можливих ризиків, пов'язаних із формуванням та обслуговуванням дебіторської заборгованості.

Завданнями аналізу є оцінка майнового стану, структури активів і зобов'язань, ліквідності та платоспроможності, рівня рентабельності та ділової активності, а також визначення зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства.

Проведення такого аналізу створює інформаційне підґрунтя для подальшого дослідження дебіторської заборгованості, визначення її якісного стану та розроблення напрямів оптимізації системи управління розрахунками з покупцями і замовниками.

Для оцінки результативності господарської діяльності Підприємства необхідно проаналізувати формування його доходів за останні три роки, оскільки саме динаміка виручки є ключовим індикатором масштабів діяльності підприємства, ефективності операційної стратегії та ринкової активності. Особливу увагу при цьому доцільно приділити структурі доходів, що дає можливість охарактеризувати залежність підприємства від окремих видів діяльності, визначити рівень диверсифікації доходних потоків та встановити вплив сезонних і кон'юктурних факторів аграрного ринку.

Аналіз доходів дозволить виявити тенденції зміни обсягів реалізації продукції, оцінити стійкість фінансових результатів та визначити фактори, що зумовлюють їх коливання. На основі отриманих даних можна зробити висновки щодо динаміки розвитку підприємства та сформулювати напрямки підвищення ефективності його операційної діяльності. Інформацію про структуру та динаміку доходів Підприємства за 2022 – 2024 рр. наведено в табл. 3.1.

Аналіз динаміки доходів Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєве зростання масштабів діяльності підприємства та посилення його ринкових позицій. Чистий дохід від основної операційної діяльності збільшився з 5992,1 тис. грн у 2022 р. до 27133,3 тис. грн у 2024 р., тобто на 21141,2 тис. грн, що становить приріст у 4,5 раза. Це свідчить про активне розширення комерційної діяльності, збільшення обсягів реалізації продукції та підвищення попиту на товари підприємства.

Таблиця 3.1

Структура і динаміка доходів Підприємства за 2022 - 2024 рр.

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	5992,1	99,5	25492,2	100	27133,3	100	+21141,2	У 4,5 р.
Дохід від іншої операційної діяльності	25	0,5	-	-	-	-	-25	-100
Усього	6023	100	25492,2	100	27133,3	100	+21110,3	У 4,5 р.

У 2022 р. в структурі доходів була присутня інша операційна діяльність (0,5 %), проте у 2023 – 2024 рр. цей вид доходу відсутній, що пояснюється концентрацією підприємства на основній діяльності та оптимізацією операційних процесів. Водночас вповні збережено 100 % орієнтацію доходів на основний вид господарювання, що відображає стратегічний фокус підприємства на спеціалізації у сфері аграрної торгівлі та виробництва.

Таким чином, динаміка доходів свідчить про інтенсивний розвиток Підприємства, ефективність обраної бізнес-моделі та позитивні тенденції у формуванні виручки. Значне зростання чистого доходу забезпечує розширення фінансових можливостей підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та формує основу для активного інвестування в подальший розвиток.

Важливою складовою оцінювання фінансово-економічного стану підприємства є аналіз структури та динаміки його витрат, оскільки рівень витрат безпосередньо впливає на формування фінансового результату та рентабельність діяльності. В умовах аграрного бізнесу витратна складова формується під впливом сезонності виробництва, коливань цін на паливно-мастильні матеріали, добрива, насіння, логістичні послуги, а також залежить від обсягів залучення

трудових ресурсів і використання техніки. Тому дослідження витрат Підприємства дозволяє визначити ефективність управління ресурсами, структуру операційних витрат та тенденції змін собівартості діяльності.

Аналіз витрат у динаміці за 2022 – 2024 рр. дає змогу оцінити вплив виробничих та ринкових чинників на фінансові результати підприємства, виявити статті витрат, які мають найбільшу питому вагу, а також визначити напрями оптимізації витратної політики. Дані про структуру та зміну витрат Підприємства наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
Підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції	5736,6	95,8	21009,7	83,1	23793,8	88,9	+18057,2	У 4,1 р.
Інші операційні витрати	230	3,8	4270,3	16,9	2980	11,1	+2750	У 13 р.
Втрати від інвестиційної діяльності	18	0,3	-	-	-	-	-18	-100
Втрати з податку на прибуток	5,9	0,1	-	-	-	-	-5,9	-100
Усього витрат	5990,5	100,0	25280	100,0	26773,8	100,0	+20783,3	У 4,5 р.

Аналіз структури та динаміки витрат Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про значне зростання загального обсягу витрат підприємства, що зумовлено розширенням масштабів господарської діяльності. Загальна сума витрат зросла з 5990,5 тис. грн у 2022 р. до 26773,8 тис. грн у 2024 р., тобто на 20783,3 тис. грн, або у 4,5 раза. Така динаміка корелює з аналогічним темпом зростання доходів, що є ознакою активного розвитку бізнесу та збільшення

операційних обсягів.

Основну частку витрат підприємства стабільно становить собівартість реалізованої продукції - 95,8 % у 2022 р., 83,1 % у 2023 р. та 88,9 % у 2024 р. Незважаючи на незначні коливання питомої ваги, абсолютне значення витрат на виробництво та закупівлю продукції зросло на 18057,2 тис. грн, що відповідає приросту у 4,1 раза. Це підтверджує нарощування обсягу операцій та залежність підприємства від кон'юнктури аграрного ринку.

Інші операційні витрати збільшилися з 230 тис. грн у 2022 р. до 2980 тис. грн у 2024 р., тобто на 2750 тис. грн, або у 13 разів. Зростання цієї статті пов'язане переважно з підвищенням витрат на логістику, сервісне забезпечення операцій, адміністративні послуги та комерційні витрати, що супроводжують розширення діяльності. Водночас у 2023 – 2024 рр. підприємство не мало втрат від інвестиційної діяльності та витрат з податку на прибуток, що свідчить про відсутність збиткових операційних рішень.

У цілому структура витрат підприємства залишається типовою для аграрного сектору з домінуванням виробничої складової та зростанням операційних витрат разом із масштабуванням діяльності. Високі темпи приросту витрат відповідають темпам збільшення доходів, що забезпечує збереження фінансової рівноваги та формує основу для стабільного фінансового результату в умовах розширення бізнесу.

Для комплексного оцінювання фінансово-економічного стану Підприємства необхідним є аналіз складу та структури майна підприємства. Дослідження активів дає змогу визначити рівень забезпеченості підприємства ресурсами, оцінити ефективність їх використання, а також встановити зміни у співвідношенні оборотних і необоротних активів. Особливої уваги потребує динаміка оборотних активів, адже підприємство працює у сфері аграрного бізнесу, де висока частка товарно-матеріальних запасів та дебіторської заборгованості є характерною умовою функціонування та впливає на ліквідність і платоспроможність.

Оцінка структури майна дає можливість визначити тенденції зміни інвестиційної складової та поточного ресурсного забезпечення, ефективність формування активів і раціональність фінансування операційних потреб. Інформація про динаміку та структуру активів Підприємства за 2022 – 2024 рр. наведена в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура майна Підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	1037,9	100	11300,9	100	11188,3	100	+10150,4	У 10,8 р.
1. Необоротні активи	-	-	154,5	1,4	362,3	3,2	+362,3	X
1.1. Основні засоби	-	-	154,5	1,4	362,3	3,2	+362,3	X
2. Оборотні активи	1037,9	100	11146,4	98,6	10826	96,8	+9788,1	У 10,4 р.
2.1. Запаси	180,5	17,4	330,1	2,9	193,4	1,7	+12,9	+7,1
2.1.1. Готова продукція та товари	180,5	17,4	330,1	2,9	193,4	1,7	+12,9	+7,1
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	275,7	26,6	8276	73,2	10160,3	90,8	+9884,6	У 36,9 р.
2.3. Грошові кошти	1,1	0,1	1	0,0	0,5	0,0	-0,6	-54,5
2.4. Інші оборотні активи	580,6	55,9	2539,3	22,5	471,8	4,2	-108,8	-18,7

Аналіз структури активів Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєве розширення ресурсної бази підприємства. Загальна вартість майна зросла з 1 037,9 тис. грн у 2022 р. до 11 188,3 тис. грн у 2024 р., тобто на 10150,4 тис. грн, або у 10,8 раза. Така динаміка зумовлена активним розвитком діяльності, розширенням товарообігу та збільшенням обсягів розрахунків із контрагентами. Структура активів зазнала істотних трансформацій. У 2022 р.

активи підприємства повністю формувалися за рахунок оборотних коштів. Починаючи з 2023 р., спостерігається формування інвестиційної складової у вигляді необоротних активів, частка яких у 2024 р. досягла 3,2 %, що свідчить про здійснення капіталовкладень у матеріально-технічну базу та поступове укріплення виробничого потенціалу. Водночас ключовим елементом структури активів залишаються оборотні кошти, частка яких у 2024 р. становила 96,8 %. Найбільш динамічно зростала дебіторська заборгованість - з 275,7 тис. грн у 2022 р. до 10 160,3 тис. грн у 2024 р., тобто у 36,9 раза. Це зумовлено активізацією реалізації продукції та зміною умов розрахунків із покупцями, що водночас підвищує ризики втрати ліквідності та вимагає посилення контролю за своєчасністю повернення коштів.

Запаси протягом аналізованого періоду коливалися несуттєво та становили 1,7 % активів у 2024 р., що пояснюється специфікою операційної діяльності підприємства та швидкою оборотністю товарних ресурсів. Обсяг грошових коштів залишався незначним, що свідчить про високу інтенсивність використання оборотного капіталу та потребу в ефективному управлінні ліквідністю.

Зменшення інших оборотних активів у 2024 р. порівняно з 2022 р. на 108,8 тис. грн (-18,7 %) відображає перегрупування оборотних ресурсів та їх перерозподіл на користь дебіторської заборгованості й товарного забезпечення. Загалом динаміка активів підприємства характеризується високими темпами росту та структурною трансформацією, однак потребує посилення управління оборотним капіталом та контролю кредитної політики для підтримання належної ліквідності.

Для комплексної характеристики фінансового стану підприємства поряд з аналізом майна необхідно дослідити структуру та динаміку джерел його формування. Дослідження джерел формування капіталу дозволяє встановити тенденції нарощування капіталу, обсяг поточних зобов'язань і динаміку кредиторської заборгованості, що має суттєве значення для оцінки фінансової

стійкості підприємства та його здатності своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Дані щодо складу і змін елементів капіталу Підприємства у 2022–2024 рр. наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
Підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал всього	1037,9	100	11300,9	100	11188,3	100	+10150,4	У 10,8 р.
1. Власний капітал	54,6	5,3	266,8	2,4	2780	24,8	+2725,4	У 50,9 р.
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	10	1,0	10	0,1	10	0,1	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	44,6	4,3	256,8	2,3	2770	24,8	+2725,4	У 62,1 р.
2. Зобов'язання і забезпечення	983,3	94,7	11034,1	97,6	8408,3	75,2	+7425	У 8,6 р.
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	983,3	94,7	11034,1	97,6	8408,3	75,2	+7425	У 8,6 р.
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	326,4	31,4	4856	43,0	5908,3	52,8	+5581,9	У 18,1 р.

Аналіз структури джерел формування капіталу Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєве зростання загальної величини капіталу підприємства - з 1037,9 тис. грн у 2022 р. до 11188,3 тис. грн у 2024 р. (+10150,4 тис. грн, або у 10,8 раза). Така тенденція корелює зі збільшенням активів та свідчить про розширення масштабів діяльності і зростання фінансового потенціалу підприємства.

Власний капітал демонструє значне зростання: з 54,6 тис. грн у 2022 р. до 2780,0 тис. грн у 2024 р. (+2725,4 тис. грн, або у 50,9 раза). Основним фактором

формування власного капіталу виступає нерозподілений прибуток, який зріс у 62,1 раза, що вказує на високу прибутковість діяльності та спрямування отриманого результату на розвиток підприємства. Частка власного капіталу у структурі пасивів зросла з 5,3 % до 24,8 %, що є позитивною динамікою у напрямі підвищення фінансової незалежності.

Домінуюча роль у формуванні ресурсів упродовж досліджуваного періоду належала зобов'язанням, хоча їх частка знизилася з 94,7 % у 2022 р. до 75,2% у 2024 р. Загальна сума зобов'язань збільшилася на 7 425,0 тис. грн (у 8,6 раза), що свідчить про активне використання позикових ресурсів у процесі розширення бізнесу. Поточна кредиторська заборгованість, як ключовий елемент зобов'язань, зросла у 18,1 раза, що є природним наслідком масштабування операційної діяльності та розширення співпраці з постачальниками.

Таким чином, структура капіталу підприємства характеризується тенденцією до зростання частки власного капіталу та одночасним скороченням залежності від короткострокових зобов'язань. Це свідчить про підвищення фінансової стійкості та зміцнення внутрішнього фінансового потенціалу Підприємства. Проте висока частка поточної кредиторської заборгованості потребує постійного контролю платоспроможності й організації ефективного управління оборотним капіталом.

Для всебічної оцінки результативності господарської діяльності Підприємства важливим етапом є визначення впливу основних факторів на зміну фінансового результату. Факторний аналіз прибутку дозволяє виявити, наскільки зростання обсягів реалізації продукції, зміни в структурі витрат, динаміка операційних витрат та інші економічні чинники вплинули на кінцевий фінансовий результат підприємства протягом 2022 – 2024 рр.

З огляду на суттєве розширення діяльності товариства та значні зміни у структурі його доходів і витрат, проведення такого аналізу є необхідним для оцінки ефективності управлінських рішень, визначення ключових драйверів фінансового зростання, а також встановлення ризикових зон у системі

формування прибутку. Вихідні дані для факторного аналізу прибутку Підприємства за 2022–2024 рр. подано у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Вихідна інформація для факторного аналізу прибутку (збитку) від господарської діяльності Підприємства за 2022 – 2024 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне, %
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	ФР	32,5	359,7	+327	У 11,1 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	ЧД	5992,1	27133,3	+21141,2	У 4,5 р.
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	К	846,5	11244,6	+10398,1	У 13,3 р.
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	ВК	41,3	2600,3	+2559	У 63 р.
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	ОА	842	10986,2	+10144,2	У 13 р.
Середньорічна вартість поточних зобов'язань та забезпечень, тис. грн	ПЗ	805,2	8644,4	+7839,2	У 10,7 р.
Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	РВК	78,7	13,8	-64,9	х
Рентабельність (збитковість) реалізації, %	РР	0,5	1,3	+0,8	х
Коефіцієнт обертання оборотних активів	КОА	7,117	2,470	-4,647	-65,3
Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	1,046	1,271	+0,225	+21,5
Частка (коефіцієнт) поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі	Ч ³	0,951	0,769	-0,182	-19,1
Коефіцієнт фінансової залежності	КФЗ	20,496	4,324	-16,172	-78,9

Розрахуємо умовні показники загальної рентабельності власного капіталу Підприємства %:

$$РВК_{ум1} = РР_1 \times КОА_0 \times КЗЛ_0 \times Ч^3_0 \times КФЗ_0 \quad (3.1)$$

$$РВК_{ум1} = 1,3 \times 7,117 \times 1,046 \times 0,951 \times 20,496 = 188,6$$

$$РВК_{ум2} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_0 \times Ч^3_0 \times КФЗ_0 \quad (3.2)$$

$$РВК_{ум2} = 1,3 \times 2,470 \times 1,046 \times 0,951 \times 20,496 = 65,5.$$

$$РВК_{ум3} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_1 \times Ч^3_0 \times КФЗ_0 \quad (3.3)$$

$$РВК_{ум3} = 1,3 \times 2,470 \times 1,271 \times 0,951 \times 20,496 = 79,5.$$

$$РВК_{ум4} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_1 \times Ч^3_1 \times КФЗ_0 \quad (3.4)$$

$$РВК_{ум4} = 1,3 \times 2,470 \times 1,271 \times 0,769 \times 20,496 = 64,3.$$

Загальна зміна (+;-) рентабельності (збитковості) власного капіталу, %:

$$\Delta РВК = РВК_1 - РВК_0 \quad (3.5)$$

$$\Delta РВК = 13,8 - 78,7 = -64,9$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta РВК_{pp} = РВК_{ум1} - РВК_0 \quad (3.6)$$

$$\Delta РВК_{pp} = 188,6 - 78,7 = 109,9,$$

2) коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta РВК_{koa} = РВК_{ум2} - РВК_{ум1} \quad (3.7)$$

$$\Delta РВК_{koa} = 65,5 - 188,6 = -123,1,$$

3) коефіцієнта загальної ліквідності:

$$\Delta РВК_{кзл} = РВК_{ум3} - РВК_{ум2} \quad (3.8)$$

$$\Delta РВК_{кзл} = 79,5 - 65,5 = 14,$$

4) коефіцієнта поточних зобов'язань та забезпечень у капіталі:

$$\Delta РВК_{ч^3} = РВК_{ум4} - РВК_{ум3} \quad (3.9)$$

$$\Delta РВК_{ч^3} = 64,3 - 79,5 = -15,2,$$

5) коефіцієнта фінансової залежності:

$$\Delta РВК_{кфз} = РВК_1 - РВК_{ум4} \quad (3.10)$$

$$\Delta РВК_{кфз} = 13,8 - 64,3 = -50,5.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta РВК = \Delta РВК_{pp} + \Delta РВК_{koa} + \Delta РВК_{кзл} + \Delta РВК_{ч^3} + \Delta РВК_{кфз} \quad (3.11)$$

$$\Delta РВК = 109,9 - 123,1 + 14 - 15,2 - 50,5 = -64,9$$

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу Підприємства за 2022 – 2024 рр. дав можливість визначити ключові чинники, що зумовили зміну

фінансової віддачі власного капіталу підприємства. Загальна рентабельність власного капіталу знизилася з 78,7 % у 2022 р. до 13,8% у 2024 р., тобто на 64,9 в.п., що свідчить про перерозподіл джерел фінансування, збільшення обсягів позикового капіталу та зміщення фінансової моделі підприємства у бік активного масштабування діяльності.

Найсуттєвіший позитивний вплив на динаміку рентабельності власного капіталу мав фактор рентабельності реалізації (+109,9 в.п.), що підтверджує зростання операційної ефективності підприємства на фоні збільшення обсягів продажу продукції. Разом з тим найбільше зниження показника пояснюється зменшенням коефіцієнта оборотності оборотних активів (–123,1 в.п.) та скороченням фінансового плеча (коефіцієнта фінансової залежності), що спричинило зменшення ефекту фінансового левереджу (–50,5 в.п.). Це є наслідком значного нарощування активів та збільшення дебіторської заборгованості, що уповільнило оборотність капіталу.

Вплив коефіцієнта загальної ліквідності був позитивним (+14 в.п.), що свідчить про зростання здатності підприємства виконувати поточні зобов'язання. Натомість скорочення частки поточних зобов'язань у структурі капіталу призвело до зниження рентабельності на 15,2 в.п., що є відображенням зміни структури фінансування в бік підвищення частки власного капіталу, котрий є дорожчим ресурсом у контексті фінансової віддачі.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що основними драйверами зміни рентабельності власного капіталу підприємства у 2022 – 2024 рр. стали зростання операційної ефективності та одночасне уповільнення обігу капіталу на тлі масштабування діяльності та зміцнення фінансової стійкості. Для підтримання високого рівня рентабельності бізнесу доцільним є посилення контролю за оборотністю активів, оптимізація дебіторської політики та збалансоване використання позикових і власних ресурсів.

Важливим етапом оцінювання фінансово-економічного стану підприємства є аналіз його платоспроможності та ліквідності, адже саме ці

показники відображають здатність суб'єкта господарювання своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання, забезпечувати безперервність операційної діяльності та підтримувати фінансову стабільність у короткостроковій перспективі. Ліквідність балансу та рівень платоспроможності формуються під впливом структури активів і пасивів, швидкості обороту оборотних активів, обсягу дебіторської та кредиторської заборгованості, а також політики управління грошовими потоками.

Для Підприємства, діяльність якого характеризується значною часткою оборотних активів і високою питомою вагою дебіторської заборгованості, аналіз показників ліквідності є особливо важливим. Розраховані показники ліквідності та платоспроможності Підприємства за 2022 – 2024 рр. наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
Підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,001	0,000	0,000	-0,001
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,872	0,980	1,265	+0,393
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	1,056	1,010	1,288	+0,232
Коефіцієнт платоспроможності	$\geq 0,1$	0,001	0,000	0,000	-0,001
Коефіцієнт критичної ліквідності	$\geq 0,8$	1,056	1,010	1,288	+0,232

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про неоднозначну динаміку фінансового стану підприємства в частині забезпечення його короткострокових зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності упродовж аналізованого періоду перебував на критично низькому рівні (0,001 – 0,000), що значно нижче нормативного значення ($> 0,2$), свідчить про відсутність достатнього обсягу вільних грошових коштів та високу залежність від своєчасного надходження дебіторської

заборгованості. Проміжний коефіцієнт покриття та коефіцієнт критичної ліквідності демонструють позитивну тенденцію - їхнє значення зросло відповідно з 0,872 до 1,265 та з 1,056 до 1,288, що перевищує норматив ($> 0,7$ та $\geq 0,8$). Це свідчить про здатність підприємства покривати більшість поточних зобов'язань за рахунок швидколіквідних активів, попри низький рівень грошових коштів. Загальний коефіцієнт покриття за аналізований період зріс з 1,056 до 1,288, проте залишився нижчим за рекомендований рівень ($\geq 1,5$), що свідчить про обмежену ліквідність підприємства та певні ризики у разі затримок платежів від контрагентів.

Загалом, ліквідність Підприємства слід оцінити як нестабільну: підприємство має задовільну здатність покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів, проте брак грошових коштів та надмірна концентрація ресурсів у дебіторській заборгованості формують фінансові ризики. Доцільним є посилення контролю за станом розрахунків з контрагентами та оптимізація дебіторської політики для забезпечення належного рівня платоспроможності та підтримання фінансової стійкості.

3.2. Аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості

Ефективність управління розрахунками з покупцями та іншими дебіторами є ключовим чинником забезпечення ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності підприємства. Дебіторська заборгованість у структурі активів Підприємства займає домінуючу частку, що зумовлює необхідність її детального аналізу з метою оцінки стану розрахункової дисципліни, виявлення фінансових ризиків та формування оптимальної кредитної політики. Об'єктом дослідження виступає дебіторська заборгованість підприємства, а предметом – її структура, динаміка, фактори формування та вплив на фінансово-господарські результати. Метою аналізу є встановлення тенденцій формування

заборгованості, оцінка її якості та оборотності, визначення ризикових груп контрагентів і розроблення напрямів підвищення ефективності управління нею.

Для досягнення поставленої мети у межах підрозділу передбачається вирішення таких завдань: дослідити обсяг і структуру дебіторської заборгованості у динаміці, проаналізувати її частку у складі активів, оцінити темпи зміни та оборотність, визначити фактори впливу, оцінити рівень кредитного ризику і своєчасність погашення зобов'язань контрагентами. Методологічною основою дослідження є методи фінансового аналізу, порівняння, групування, горизонтальний і вертикальний аналіз, коефіцієнтний метод, аналіз оборотності, а також елементи ризик-орієнтованого підходу до оцінювання якості дебіторської заборгованості.

Отримані результати є цінними для керівництва підприємства та фінансових аналітиків, оскільки дозволяють обґрунтовано приймати рішення щодо оптимізації умов розрахунків, посилення кредитного контролю, формування резерву сумнівних боргів та запобігання втратам від несвоєчасного стягнення заборгованості. Комплексний аналіз дебіторської заборгованості забезпечує можливість підвищення оборотності капіталу, зміцнення фінансової стійкості та забезпечення стабільного функціонування Підприємства у довгостроковій перспективі.

Аналіз дебіторської заборгованості як складової оборотного капіталу є ключовим етапом оцінювання фінансової стабільності підприємства, оскільки вона відображає обсяг тимчасово відволічених із господарського обороту коштів та визначає рівень платіжної дисципліни контрагентів. Динаміка дебіторської заборгованості характеризує рівень кредитної політики підприємства, ефективність управління розрахунками з покупцями та вплив на ліквідність і оборотність активів. Структурний аналіз дозволяє виявити переважаючі види заборгованості, оцінити її концентрацію за окремими групами дебіторів і визначити ризики неповернення коштів.

Для Підприємства дебіторська заборгованість має вагоме значення, що

зумовлено особливостями аграрного ринку, сезонністю реалізації продукції та поширенням відстрочених форм розрахунків. Розгляд динаміки та структури дебіторської заборгованості за 2022 – 2024 рр. дозволить встановити тенденції її формування, визначити проблемні аспекти кредитної політики і сформулювати пропозиції щодо оптимізації механізмів контролю. Дані для аналізу наведені у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
Підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	250,3	90,8	4262,5	51,5	4715,1	46,4	+4464,8	У 18,8 р.
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	25,4	9,2	6,5	0,1	-	-	-25,4	-100
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	4007	48,4	5445,2	53,6	+5445,2	X
Всього	275,7	100,0	8276	100,0	10160,3	100,0	+9884,6	У 36,9 р.

Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєве зростання обсягу непогашених розрахунків з контрагентами. Загальна сума дебіторської заборгованості збільшилася з 275,7 тис. грн у 2022 р. до 10160,3 тис. грн у 2024 р., тобто на 9884,6 тис. грн або у 36,9 рази. Така тенденція зумовлена розширенням масштабів діяльності та активним застосуванням товарного кредиту, що, з одного боку, сприяє збільшенню обсягів реалізації, але, з іншого - підвищує ризики втрати ліквідності та концентрації фінансових ресурсів у розрахунках з покупцями.

Структурний аналіз засвідчує, що основну частку дебіторської заборгованості становлять суми за продукцію, однак їх питома вага поступово зменшилася: з 90,8 % у 2022 р. до 46,4 % у 2024 р. Це свідчить про

диверсифікацію джерел виникнення дебіторської заборгованості та формування нових напрямів розрахунків, ймовірно пов'язаних з розширенням сфер діяльності підприємства. Водночас різке збільшення іншої поточної дебіторської заборгованості (з нульового значення до 5445,2 тис. грн) потребує більш детального контролю та пояснень щодо її складу, строків погашення та рівня ризиковості.

Позитивною тенденцією є повне погашення заборгованості з бюджетом у 2024 р., що свідчить про належне виконання податкових зобов'язань та відсутність прострочень перед державними органами. Разом із тим концентрація понад 10 млн грн у дебіторській заборгованості протягом 2024 р. створює значне навантаження на оборотний капітал та потребує запровадження системних механізмів контролю, зокрема періодичного ранжування дебіторів за рівнем ризику, моніторингу строків погашення та формування резерву сумнівних боргів.

Узагалі, спостерігається тенденція до агресивного розширення кредитування покупців, що короткостроково стимулює обсяги реалізації, але може призводити до зростання фінансових ризиків у випадку несвоєчасного повернення коштів. Це актуалізує необхідність удосконалення кредитної політики підприємства, включаючи впровадження системи внутрішніх лімітів, попередньої перевірки контрагентів та регламентації умов відстрочки платежів.

Для забезпечення комплексності оцінки фінансового стану підприємства важливим є не лише дослідження динаміки активів і дебіторської заборгованості, а й аналіз структури та змін зобов'язань і забезпечень. Саме зобов'язання відображають обсяг залучених підприємством ресурсів для фінансування операційної діяльності та рівень його поточних фінансових ризиків. Вивчення їхньої динаміки дозволяє оцінити ступінь фінансової стійкості, ефективність управління короткостроковими джерелами фінансування, а також здатність підприємства виконувати свої зобов'язання вчасно.

Для Підприємства, яке активно розширює масштаби діяльності, аналіз

зобов'язань має особливе значення, адже значний обсяг кредиторської заборгованості та поточних забезпечень може виступати не лише джерелом фінансування, а й фактором потенційної втрати ліквідності за умов несвоєчасного погашення боргів. Детальна оцінка їхньої структури дає можливість визначити найбільш ризикові напрями фінансування, встановити тенденції зміни фінансового навантаження та розробити заходи щодо підтримання оптимального балансу між власним і залученим капіталом.

Дані про динаміку та структуру зобов'язань і забезпечень Підприємства за 2022 – 2024 рр. наведено в табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень Підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	326,4	100	4856	100	5908,3	100	+5581,9	У 18 р.
товари, роботи, послуги	320,5	98,2	4666,9	96,1	5907	100	+5586,5	У 18,4 р.
розрахунками з бюджетом	5,9	1,8	189,1	3,9	1,3	0,0	-4,6	-78,0
Всього:	326,4	100,0	4856	100,0	5908,3	100,0	+5581,9	У 18 р.

Аналіз зобов'язань та забезпечень Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєве зростання обсягу поточної кредиторської заборгованості, що є характерним для підприємств, які перебувають на стадії активного розширення операційної діяльності. Загальна сума поточних зобов'язань збільшилася з 326,4 тис. грн у 2022 р. до 5 908,3 тис. грн у 2024 р., тобто на 5581,9 тис. грн або у 18 разів. Така динаміка відображає інтенсивне залучення короткострокових джерел фінансування з метою забезпечення обіговими ресурсами, що дозволяє підтримувати високі темпи зростання оборотних активів та реалізації продукції.

Основну частину поточних зобов'язань становить кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, частка якої зросла з 98,2 % у 2022 р. до 100 % у 2024 р. Це вказує на переважне використання комерційного кредиту постачальників як джерела фінансування оборотного капіталу. Збільшення її обсягу у 18,4 раза свідчить про активізацію ділових операцій, однак водночас формує ризики накопичення боргового навантаження та залежності від зовнішніх контрагентів.

Заборгованість перед бюджетом протягом досліджуваного періоду демонструє позитивну тенденцію до скорочення: її частка зменшилася з 1,8 % у 2022 р. до 0,0 % у 2024 р., що свідчить про належне виконання податкових зобов'язань і відсутність прострочених платежів. Це підтверджує фінансову дисципліну підприємства у взаємовідносинах із державними органами.

Загалом, формування високого обсягу поточних зобов'язань можна оцінити як наслідок агресивної політики розвитку, яка передбачає активне використання залучених ресурсів для підтримання темпів зростання. Однак з метою запобігання можливим ризикам втрати ліквідності та фінансової рівноваги підприємству доцільно посилити контроль за графіками розрахунків із постачальниками, впровадити лімітування кредиторської заборгованості та узгоджувати політику залучення зовнішніх ресурсів з динамікою надходження дебіторської виручки.

З метою визначення збалансованості розрахункових операцій та оцінки впливу політики підприємства у сфері кредитування контрагентів доцільним є порівняння динаміки дебіторської та кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє встановити, наскільки ефективно Підприємство управляє своїми борговими зобов'язаннями та ресурсами, що відволікаються з обороту, а також виявити потенційні ризики дефіциту ліквідних коштів та порушення платіжної дисципліни.

Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості є одним із ключових індикаторів фінансової рівноваги: перевищення дебіторської

заборгованості над кредиторською, за відсутності належної оборотності, може свідчити про ризики уповільнення грошового потоку та підвищення потреби в зовнішньому фінансуванні. Навпаки, надмірна частка кредиторської заборгованості може свідчити про підвищений рівень залежності підприємства від постачальників та загрозу виникнення кризових явищ у розрахунках.

У зв'язку з цим порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості Підприємства за 2022 – 2024 рр. наведений у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
Підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн.
(станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі-торська	Креди-торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	250,3	320,5	-	+70,2
З бюджетом	25,4	5,9	+19,5	-
Всього	275,7	326,4	-	+50,7
2023 р.				
За товари, роботи та послуги	4262,5	4666,9	-	+404,4
З бюджетом	6,5	189,1	-	+182,6
Інша заборгованість	4007	-	+4007	-
Всього	8276	4856	+3420	-
2024 р.				
За товари, роботи та послуги	4715,1	5907	-	+1191,9
З бюджетом	-	1,3	-	+1,3
Інша заборгованість	5445,2	-	+5445,2	-
Всього	10160,3	5908,3	+4252	-

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості Підприємства за 2022 – 2024 рр. свідчить про суттєві структурні зміни у розрахунковій дисципліні підприємства та джерелах фінансування оборотного капіталу. У 2022 р. кредиторська заборгованість переважала над дебіторською на 50,7 тис. грн, що є типовим для малих підприємств на ранніх етапах діяльності, коли зовнішнє фінансування використовується як інструмент підтримання оборотних ресурсів. Така ситуація засвідчувала обережну політику управління розрахунками, мінімальні ризики неповернення коштів та контроль за

платіжними зобов'язаннями.

У 2023 р. відбулося різке зростання дебіторської заборгованості, що перевищила кредиторську на 3420 тис. грн. Це стало наслідком активного розширення продажів та надання відтермінування платежів покупцям. Водночас з'явився значний обсяг іншої дебіторської заборгованості (4007 тис. грн), що потребує посиленого контролю, оскільки даний сегмент має підвищений ризик неповернення та не забезпечується товарною гарантією чи договірними зобов'язаннями порівняно з операційними дебіторами.

У 2024 р. тенденція поглибилася: дебіторська заборгованість перевищила кредиторську на 4252 тис. грн. Зростання іншої дебіторської заборгованості до 5 445,2 тис. грн потребує особливої уваги, оскільки концентрація значних сум у цій категорії може призвести до дефіциту ліквідності та додаткового фінансового навантаження. Водночас кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги збільшилася до 5907 тис. грн, що вказує на активне використання комерційного кредиту, проте зростання дебіторки випереджає темпи її нарощування.

Таким чином, підприємство змінило модель управління оборотним капіталом - із орієнтації на фінансування за рахунок кредиторів до самофінансування покупців. Такий підхід дозволяє стимулювати продажі, проте формує ризик зниження ліквідності та потребує вдосконалення політики контролю дебіторської заборгованості.

Проведений порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості (табл. 3.9) засвідчив істотне зростання обсягів дебіторки та формування її стійкого перевищення над кредиторськими зобов'язаннями у 2023 – 2024 рр.

Така тенденція є характерною для підприємств, що активно розширюють масштаби операційної діяльності, проте водночас вона формує ризики зниження ліквідності та підвищує залежність фінансових результатів від своєчасності надходження коштів від контрагентів. Значна частка іншої дебіторської

заборгованості, динаміка якої демонструє найбільш інтенсивне зростання, вимагає розроблення спеціальних інструментів контролю та мінімізації ризику її непогашення.

У зв'язку з цим виникає необхідність посилення системи управління дебіторською заборгованістю на основі ризик-орієнтованого підходу. Для забезпечення оперативного моніторингу, оцінювання якості заборгованості, визначення ризикових контрагентів та формування обґрунтованих управлінських рішень пропонується використання матриці контролю дебіторської заборгованості Підприємства.

Вона дає можливість систематизувати інформацію про дебіторів за рівнем платіжної дисципліни, строками існування заборгованості та результатами взаєморозрахунків, визначити потенційно проблемні групи та розробити відповідні заходи впливу.

Матриця контролю дебіторської заборгованості підприємства наведена у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Матриця контролю дебіторської заборгованості підприємства

Статус заборгованості	Строк, днів	Рівень ризику	Управлінські дії	Аналітичні показники
Нормальна (Regular)	0–30	Низький	Моніторинг графіка розрахунків	Частка поточної ДЗ; оборотність дебіторки
Потенційно ризикована (Watchlist)	31–60	Середній	Нагадування, уточнення умов, попередження	Частка ДЗ 31–60 днів; коеф. сумнівності
Сумнівна (Doubtful)	61–90	Підвищений	Претензійна робота, реструктуризація	Питома вага прострочки 61–90 днів; резерв ДЗ
Критична (Default risk)	91–180	Високий	Підготовка юр. заходів, арбітраж	Частка ДЗ 91–180 днів; індекс ризику неповернення
Безнадійна (Loss)	>180	Дуже високий	Списання, інкасація	Величина списань; рівень покриття резервом

Наведена матриця контролю дебіторської заборгованості слугує інструментом системного управління розрахунками з покупцями, спрямованим

на своєчасне виявлення ризиків неплатежів та забезпечення стабільності грошових потоків підприємства.

Її побудова ґрунтується на класифікації дебіторів за строками існування заборгованості, рівнем платіжної дисципліни та ймовірністю втрат, що дозволяє формувати диференційовані управлінські рішення залежно від ситуації та фінансового статусу контрагентів. Такий підхід забезпечує можливість прогнозування надходжень, оцінювання структури дебіторської заборгованості та визначення пріоритетних напрямів претензійної й інкасаційної роботи.

Використання матриці дозволяє підприємству своєчасно реагувати на коливання у платіжній поведінці клієнтів, оптимізувати політику надання комерційних кредитів і знижок, а також підвищити рівень фінансової безпеки. Аналітичні показники, що супроводжують кожну категорію, забезпечують кількісну оцінку якості дебіторської заборгованості, дають змогу визначати рівень сумнівності боргів, оцінювати ефективність роботи з дебіторами та формувати обґрунтовані резерви.

Таким чином, матриця виступає практичним інструментом оперативного контролю, стратегічного планування та управління ліквідністю Підприємства, сприяючи зміцненню його фінансової стабільності та стійкості до платіжних ризиків.

3.3. Комплексне оцінювання дебіторської заборгованості та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовим елементом фінансової стійкості підприємства, оскільки своєчасна інкасація коштів визначає можливості формування оборотного капіталу, підтримання ліквідності та забезпечення безперебійності господарського процесу. Комплексне оцінювання стану дебіторської заборгованості передбачає не лише

аналіз її обсягів і структури, а й дослідження динаміки, оборотності, вікової структури, ризиків неповернення та ефективності кредитної політики. Такий підхід забезпечує формування аналітичної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації умов розрахунків, мінімізації фінансових втрат і підвищення платіжної дисципліни контрагентів.

Об'єктом оцінювання у цьому підрозділі виступає дебіторська заборгованість підприємства, а предметом - її структурні, часові та якісні характеристики, що впливають на рівень фінансового ризику та ефективність розрахункових відносин. Методичний інструментарій аналізу включає горизонтальний і вертикальний аналіз, показники оборотності, оцінку вікової структури боргів, коефіцієнти якості дебіторської заборгованості та ризик-орієнтовану діагностику. Результати комплексної оцінки дозволяють визначити зони ризику, встановити критичні тенденції та ідентифікувати управлінські резерви у сфері роботи з дебіторами.

Практична цінність проведеного аналізу полягає у формуванні механізмів удосконалення кредитної політики, оптимізації умов договірних відносин, підвищення ефективності внутрішнього контролю та впровадженні управлінських заходів щодо скорочення періоду оборотності дебіторки. У контексті розвитку підприємства та з урахуванням зростання обсягів реалізації продукції результативне управління дебіторською заборгованістю виступає фактором забезпечення стабільності грошових потоків і підвищення фінансової гнучкості бізнесу.

Для забезпечення об'єктивної оцінки стану розрахунків із контрагентами та визначення впливу дебіторської заборгованості на фінансову стабільність підприємства здійснюється комплексний аналіз ключових показників її формування та обігу. Такий підхід дозволяє не лише оцінити динаміку і структуру дебіторської заборгованості, а й визначити ефективність політики розрахунків, ступінь ділової активності, рівень кредитного ризику та своєчасність інкасації платежів. Особлива увага приділяється коефіцієнтам

оборотності, періоду інкасації, питомій вазі дебіторської заборгованості в активах підприємства та частці сумнівних боргів, оскільки саме ці показники відображають якість дебіторського портфеля та його вплив на ліквідність і платоспроможність. На основі розрахункових даних сформовано комплексну аналітичну оцінку стану дебіторської заборгованості підприємства, результати якої наведено в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

**Комплексна аналітична оцінка стану дебіторської заборгованості
Підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	абсолютне	відносне, %
1. Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	15,524	5,962	2,943	-12,581	-81,0
2. Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	23	60	122	+99	У 5,3 р.
3. Питома вага дебіторської заборгованості в майні, %	26,6	73,2	90,8	+64,2	x
4. Питома вага поточної дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	26,6	74,2	93,9	+67,3	x
5. Коефіцієнт співвідношення поточної дебіторської та кредиторської заборгованості	0,845	1,704	1,725	+0,880	x
6. Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації, %	6,4	16,8	34,0	+27,6	x

Упродовж аналізованого періоду відбулося суттєве погіршення показників оборотності дебіторської заборгованості підприємства. Коефіцієнт її обертання зменшився з 15,524 обертів у 2022 р. до 2,943 обертів у 2024 р., що свідчить про уповільнення процесу інкасації коштів та зростання ризику відволікання оборотних ресурсів. Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості зросла з 23 до 122 днів, тобто у 5,3 раза, що означає істотне збільшення періоду очікування платежів від покупців.

Частка дебіторської заборгованості у структурі активів підприємства також значно зросла - з 26,6 % до 90,8 %, а в оборотних активах - з 26,6 % до 93,9 %, що є ознакою критичного перенасичення активів розрахунками з покупцями. Показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості зріс до 1,725, тобто дебіторська заборгованість суттєво перевищує кредиторську, що вказує на залежність підприємства від своєчасності надходження коштів від покупців.

Зростання відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу з 6,4 % до 34 % підтверджує погіршення якості дебіторського портфеля та зменшення ефективності управління розрахунками з покупцями. Сукупність цих тенденцій свідчить про необхідність посилення контролю, прискорення інкасації, удосконалення кредитної політики та запровадження системи превентивного управління дебіторською заборгованістю.

Модель факторного аналізу чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) Підприємства:

$$\text{ЧД} = \text{ДЗ} \times \text{Кобдз}. \quad (3.12)$$

За даними табл. 3.11 проводиться розрахунок умовного значення результативного показника, тис. грн:

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = \text{ДЗ}_1 \times \text{Кобдз}_0. \quad (3.13)$$

$$\text{ЧД}_{\text{ум}} = 10160,1 \times 15,524 = 157725,4.$$

Загальна зміна (+;-) чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) Підприємства, тис. грн:

$$\Delta \text{ЧД} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_0 \quad (3.14)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 27133,3 - 5992,1 = +21141,2$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Суми дебіторської заборгованості:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} = \text{ЧД}_{\text{ум}} - \text{ЧД}_0. \quad (3.15)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} = 157725,4 - 5992,1 = 151733,3.$$

2. Коефіцієнта обертання дебіторської заборгованості:

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} = \text{ЧД}_1 - \text{ЧД}_{\text{ум}}. \quad (3.16)$$

$$\Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}} = 27133,3 - 157725,4 = -130592,1.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{ЧД} = \Delta \text{ЧД}_{\text{дз}} + \Delta \text{ЧД}_{\text{кодз}}. \quad (3.17)$$

$$\Delta \text{ЧД} = 151733,3 - 130592,1 = +21141,2$$

Проведений факторний аналіз свідчить, що зростання чистого доходу підприємства у 2022 – 2024 рр. на +21141,2 тис. грн сформувалося під впливом двох протилежно спрямованих чинників: збільшення суми дебіторської заборгованості та зниження швидкості її обороту. Позитивний вплив першого фактора є домінуючим - приріст дебіторської заборгованості забезпечив умовне збільшення обсягу виручки на +151733,3 тис. грн, що свідчить про активне нарощення обсягів продажів та агресивне надання товарного кредиту покупцям. Водночас істотне уповільнення оборотності дебіторської заборгованості призвело до зниження чистого доходу на -130592,1 тис. грн, тобто підприємство не отримало значну частину потенційних грошових надходжень через затримку платежів. Це вказує на зниження платоспроможності частини покупців, недостатню жорсткість кредитної політики та ризики накопичення простроченої заборгованості.

Отже, підприємство нарощує обсяги продажів переважно за рахунок відстрочення платежів, що є ризиковою моделлю фінансування операційної діяльності. Для забезпечення фінансової стійкості необхідно не лише підтримувати темпи зростання реалізації, а й удосконалювати систему контролю за розрахунками з покупцями, посилювати вимоги до кредитоспроможності контрагентів та скорочувати період інкасації дебіторської заборгованості.

Для комплексної оцінки платоспроможності підприємства важливо проаналізувати динаміку коефіцієнта загальної ліквідності, який відображає здатність суб'єкта господарювання забезпечувати своєчасне виконання поточних зобов'язань. Оскільки вагому частку оборотних активів Підприємства становить дебіторська заборгованість, зміни її обсягу безпосередньо впливають

на рівень ліквідності підприємства.

Таким чином, дослідження ліквідності потребує урахування структури оборотних активів, зокрема приросту дебіторської заборгованості, а також темпів зміни поточних зобов'язань.

Застосування методу ланцюгових підстановок дає змогу визначити внесок кожного з факторів - оборотних активів та поточних зобов'язань - у зміну коефіцієнта загальної ліквідності у 2022 – 2024 рр., що підвищує точність аналітичних висновків та дозволяє обґрунтувати напрями зміцнення фінансової стійкості підприємства. Вихідні дані для факторного аналізу систематизовано у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності Підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	1037,9	10826	+9788,1	У 10,4 р.
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	983,3	8408,3	+7425	У 8,6 р.
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	1,056	1,288	+0,232	х

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.18)$$

За даними табл. 3.14 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.19)$$

$$КЗЛ_{ум} = 10826/983,3 = 11,010$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності Підприємства:

$$\Delta KЗЛ = KЗЛ_1 - KЗЛ_0. \quad (3.20)$$

$$\Delta KЗЛ = 1,288 - 1,056 = +0,232$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta KЗЛ_{oa} = KЗЛ_{ум} - KЗЛ_0. \quad (3.21)$$

$$\Delta KЗЛ_{oa} = 11,010 - 1,056 = +9,954.$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta KЗЛ_{пз} = KЗЛ_1 - KЗЛ_{ум} \quad (3.22)$$

$$\Delta KЗЛ_{пз} = 1,288 - 11,010 = -9,722.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta KЗЛ = \Delta KЗЛ_{oa} + \Delta KЗЛ_{пз} \quad (3.23)$$

$$\Delta KЗЛ = 9,954 - 9,722 = +0,232.$$

Отримані результати факторного аналізу свідчать, що загальний коефіцієнт ліквідності Підприємства у 2022 – 2024 рр. зріс на 0,232 пункту (з 1,056 до 1,288), що загалом є позитивним сигналом для фінансової стійкості підприємства.

Водночас детальний розподіл впливу факторів показав протилежні тенденції: збільшення оборотних активів забезпечило значне умовне зростання коефіцієнта ліквідності (+9,954 пункту), проте зростання поточних зобов'язань суттєво його нівелювало (–9,722 пункту).

Ключовим драйвером динаміки оборотних активів стала суттєва концентрація ресурсів у дебіторській заборгованості, частка якої у структурі активів у 2024 р. досягла понад 90 %.

Це означає, що зростання ліквідності має переважно негрошову природу, тобто відображає не реальне підсилення платіжних можливостей підприємства, а акумулювання коштів у розрахунках з покупцями.

Таким чином, хоча номінальні значення ліквідності відповідають умовам фінансової стійкості, якість ліквідності залишається недостатньою, що зумовлює

необхідність активізації роботи з управління дебіторською заборгованістю та оптимізації структури оборотного капіталу.

Висока концентрація оборотних коштів у дебіторській заборгованості потребує впровадження системних управлінських інструментів, спрямованих на прискорення її оборотності, посилення контролю та забезпечення своєчасного повернення коштів.

З огляду на встановлені тенденції, доцільним є формування на підприємстві інтегрованої моделі управління дебіторською заборгованістю, що поєднує елементи фінансового аналізу, внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та податкового моніторингу.

З цією метою запропоновано системну концепцію «4C-DMS» (Debtors Management System), яка базується на чотирьох ключових інтеграційних блоках та орієнтована на підвищення дисципліни розрахунків, мінімізацію простроченої заборгованості та зміцнення платоспроможності підприємства.

Модель «4C-DMS» спрямована на формування на підприємстві системного механізму управління дебіторською заборгованістю, який забезпечує: підтримання платоспроможності, скорочення строків обороту дебіторських коштів, підвищення дисципліни платежів контрагентів та мінімізацію ризику неповернення.

Дана модель є інтегрованою, оскільки вона поєднує чотири взаємопов'язані функціональні компоненти – інструменти фінансового контролю, ризик-менеджменту, комунікаційної політики та механізмів стягнення, які забезпечують проактивний вплив на динаміку дебіторської заборгованості, а не лише її реєстрацію, запобігаючи виникненню простроченої заборгованості та знижуючи операційні витрати.

Така модель перетворює управління дебіторською заборгованістю з пасивної функції обліку на стратегічний центр управління ризиками та фінансами, який безпосередньо впливає на грошові потоки та прибутковість підприємства (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Структура моделі «4C-DMS» (Debtors Management System)

Компонент	Зміст управлінського впливу	Ключові інструменти	Очікувані результати
Control (Контроль)	Системний моніторинг строків, сум і якості дебіторської заборгованості	Реєстр дебіторів Рейтинг платіжної дисципліни Платіжний календар ABC-аналіз клієнтів	Прозорість розрахунків Своєчасне виявлення прострочень Зниження частки проблемної ДЗ
Classification (Класифікація)	Сегментація контрагентів за рівнем платіжної дисципліни та ризику	Матриця контролю ДЗ Кредитний скоринг клієнтів Обмеження лімітів Внутрішня рейтингова шкала	Диференційована політика розрахунків Оптимізація кредитних умов Запобігання надмірній концентрації ризиків
Communication (Комунікація)	Активна взаємодія з дебіторами для стимулювання своєчасних платежів	Автоматизовані нагадування Персональні переговори Додаткові стимули оплати Реструктуризація боргів	Підвищення рівня погашення Зміцнення партнерських відносин Запобігання накопиченню боргів
Collection (Стягнення)	Цілеспрямовані дії щодо повернення прострочених боргів	Претензійно-позовна робота Юридичний супровід Факторинг/форфейтинг Страховання дебіторки	Мінімізація втрат Прискорення обороту коштів Зменшення безнадійних боргів

Запропонована модель «4C-DMS» забезпечує формування комплексної системи управління дебіторською заборгованістю, що ґрунтується на принципах превентивного контролю, ризик-орієнтованого підходу та оперативної взаємодії з контрагентами. Її впровадження дозволить Підприємству прискорити оборотність дебіторської заборгованості, зміцнити платоспроможність та забезпечити стабільність грошового потоку, що є ключовою умовою стійкого розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати низку узагальнень і практичних висновків.

У роботі обґрунтовано теоретико-методичні засади обліку дебіторської заборгованості, з'ясовано її економічну сутність як активу підприємства, що виникає у процесі реалізації товарів, робіт і послуг, та узагальнено наукові підходи до її визначення, класифікації й оцінки. Доведено, що ефективність управління дебіторською заборгованістю безпосередньо залежить від правильності її визнання, розмежування на поточну і довгострокову, оцінки з урахуванням фактора часу, а також своєчасного формування резерву сумнівних боргів відповідно до вимог НП(С)БО 10 і чинного законодавства. Узагальнення наукових досліджень дало змогу виявити основні проблеми обліку дебіторської заборгованості, зокрема фрагментарність класифікаційних підходів, недостатній рівень внутрішнього контролю та ризики викривлення фінансової звітності, що актуалізує потребу в удосконаленні організації обліку, методики оцінки дебіторської заборгованості й застосуванні сучасних інструментів контролю та управління нею в умовах нестабільного економічного середовища.

Підприємство є суб'єктом малого аграрного бізнесу, діяльність якого охоплює виробничий та торговельно-збутовий сегменти аграрного ринку. Підприємство здійснює оптову торгівлю зерновими та супутніми товарами, а також вирощує сільськогосподарську продукцію, що забезпечує диверсифікацію доходів і можливість адаптації до ринкової кон'юнктури. Характерною рисою діяльності виступає сезонність грошових потоків і підвищений ризик виникнення дебіторської заборгованості, що потребує належного контролю та фінансової дисципліни.

Бухгалтерський облік на Підприємстві здійснюється відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», НП(С)БО та внутрішньої облікової політики підприємства. Облікові процедури спрямовані

на забезпечення достовірного відображення господарських операцій, контролю дебіторської заборгованості та своєчасного формування фінансової звітності. Важливим напрямом удосконалення обліку дебіторської заборгованості Підприємства є посилення контролю за строками її погашення та обґрунтоване формування резерву сумнівних боргів відповідно до вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Дотримання встановлених норм і регламентів забезпечує прозорість облікових процесів та формування надійної інформаційної бази для управлінських рішень.

Фінансово-економічний стан Підприємства упродовж 2022 – 2024 рр. характеризується динамічним зростанням обсягів діяльності, суттєвим нарощуванням активів і капіталу та стабільним формуванням прибутку. Позитивними тенденціями є збільшення частки власного капіталу, зміцнення ліквідності та підвищення рентабельності реалізації, що свідчить про ефективність операційної діяльності та здатність підприємства до відтворення ресурсів. У цілому підприємство має достатній потенціал для подальшого розвитку, проте потребує посилення управління розрахунками з контрагентами та оптимізації структури капіталу з метою забезпечення сталості фінансових результатів.

Дебіторська заборгованість Підприємства протягом 2022 – 2024 рр. демонструє стрімке зростання, що свідчить про активізацію операційної діяльності, проте водночас підвищує ризики уповільнення оборотності коштів. Значне нарощення заборгованості за продукцію та поява істотного обсягу інших поточних дебіторів формують додаткове навантаження на ліквідність підприємства та потребують посилення контролю за платіжною дисципліною контрагентів. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості вказує на домінування дебіторки, що за відсутності ефективної системи управління може призвести до тимчасових касових розривів.

Комплексний аналіз дебіторської заборгованості Підприємства засвідчив суттєве зростання її обсягів, підвищення питомої ваги в оборотних активах та

істотне збільшення періоду її обертання, що свідчить про зниження ефективності управління розрахунками з контрагентами та посилення фінансових ризиків. Виявлено тенденцію концентрації коштів у формі дебіторської заборгованості, що призводить до відволікання оборотного капіталу та зростання потреби в зовнішніх джерелах фінансування. Результати факторного аналізу засвідчили, що збільшення обсягу дебіторської заборгованості є основним чинником зміни фінансових показників підприємства, зокрема ліквідності та виручки.

З метою підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю та мінімізації ризиків втрати платіжних коштів рекомендовано:

1. Запровадити матрицю контролю дебіторської заборгованості, що дає змогу класифікувати борги за строками прострочення та рівнем ризику їх непогашення, забезпечуючи своєчасне визначення необхідних превентивних і коригувальних управлінських дій.

2. Удосконалити систему роботи з дебіторами шляхом впровадження інтегрованої моделі «4C-DMS», яка поєднує механізми контролю, класифікації контрагентів, комунікаційні інструменти та заходи з примусового стягнення, що сприятиме прискоренню обороту коштів і підвищенню платоспроможності підприємства.

Реалізація запропонованих заходів дозволить підприємству підвищити якість фінансового управління, забезпечити стабільність грошових потоків та зміцнити загальну фінансову стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баган Н. В., Дудник А. О., Разсуковська А. С. Роль ресурсного потенціалу в діяльності аграрного підприємства. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 179 – 180.
2. Бакай В. Й. Управління економічною безпекою підприємства в умовах невизначеності. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 213 – 215.
3. Бесараб І. А. Управління організацією як соціально-економічною системою. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 38 – 39.
4. Богатчик Л. А., Данчук Т. В. Облікова політика як інструмент управління системою інформаційно-облікового забезпечення підприємства. *Фінансово-економічна платформа парадигмальних змін повоєнного розвитку України* : Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті проф. Войнаренка Михайла Петровича (27-28 жовтня 2022 року, м. Хмельницький). Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 193 – 195.
5. Бондар А. В., Бричко А. М. Дослідження практики стратегічного управління в сільськогосподарських підприємствах. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квітня 2024 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2024. С. 177 – 179.
6. Бондаренко О. М., Масюк І. І. Шляхи вдосконалення мінімізації дебіторської заборгованості та платежів та управління ними. *Економіка, фінанси, право*. 2020. № 4. С. 26 – 29.
7. Буняк Н. М., Довгун Т. В. Особливості управління стратегічним

потенціалом підприємства. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 15 – 17.

8. Власюк С. А. Особливості стратегічного управління суб'єктів підприємницької діяльності аграрної сфери. *Авіація, промисловість, суспільство* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 18 травня 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременчуц. льотний коледж., Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2023. С. 671 – 673.

9. Вороная Н., Адамович Н., Чернишова Н. Борг і заборгованість: розбираємося в поняттях. *Податки & Бухоблік*. 2020. № 23. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/march/issue-23/article-107564.html> (дата звернення: 14.10.2025).

10. Глушко А. Дебіторська заборгованість : її сутність та вплив на фінансовий стан підприємства *Актуальні проблеми фінансової системи України* : матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів : Черкаський державний технологічний університет, 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 154 – 158.

11. Гудзь Н. В., Денчук П. В., Романів Р. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.

12. Гуцаленко Л. В., Гаврилова Н. О. Інвентаризація розрахункових операцій в господарській діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7200> (дата звернення: 18.10.2025).

13. Давидова М. О. Невиконання зобов'язань як складова ризиків функціонування підприємств під час війни. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет- конференції (м. Суми, 22 листопада 2022 р.) ; за ред. проф. Назаренка О. В. Суми: СНАУ, 2022. С. 127 -130.

14. Дерев'янка О. С. Перспективні напрями удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Вісник СHT ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ*. 2019. Випуск 2. С. 49 – 51. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/13524/1/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1%D0%9D%D0%A2_%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA%202_2019-49-51.pdf (дата звернення: 14.10.2025).

15. Дьяконова Н. Створення резервів у воєнний час : резерв сумнівних боргів. LIGA ZAKON. 2022. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/216213_stvorenniya-rezervv-u-vonniy-chas-rezerv-sumnvnikh-borgv (дата звернення: 14.10.2025).

16. Загребельна І., Волкова Н., Олійник Є. Роль фермерських господарств в аграрному виробництві Полтавської області. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 10. С. 46 – 51. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/10.6>. (дата звернення: 13.10.2025).

17. Задерака Н. М., Громік Д. А. Особливості аналізу дебіторської заборгованості підприємства. XXII International scientific and practical conference «*Modern Scientific Research : Theoretical and Practical Aspects*» (May 8-10, 2024) Oslo, Norway. International Scientific Unity, 2024. С. 18 – 19. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/05/Modern_scientific_research_theoretical_and_practical_aspects_May_8_10_2024_Oslo_Norway.pdf#page=19 (дата звернення: 14.10.2025).

18. Замазій О. В, Фурман А. І. Сутність поняття збуту продукції (робіт, послуг) в сучасних умовах та облік його функцій. *Фінансово-економічна платформа парадигмальних змін повоєнного розвитку України* : Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті проф. Войнаренка Михайла Петровича (27-28 жовтня 2022 року, м. Хмельницький). – Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 216 – 219.

19. Захаркін О., Бойко А. Управління фінансовими ризиками бізнесу за

допомогою цифрових технологій та інструментів. *Актуальні проблеми фінансової системи України* : матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів : Черкаський державний технологічний університет, 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 87 – 89.

20. Іонін Є. Стандарт бізнес-аналізу : теоретико-методологічний базис в обґрунтуванні управлінських рішень. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 198 – 203.

21. Калічак М. І. Особливості застосування методів стратегічного аналізу. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів : реалії часу* : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20 травня 2024 р., м. Миколаїв). Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 70 – 72.

22. Кміть В. Аналіз механізму сплати та фіскальної ефективності ПДВ в контексті його оптимізації. *Актуальні проблеми фінансової системи України* : матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів і студентів. 23 листопада 2023 р. Черкаси, 2023. С. 65 – 68.

23. Коваль М. О. Управління безпекою аграрних підприємств у змінному середовищі. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 254 – 256.

24. Колєсніченко А. С. Сучасний облік, аналіз та управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні аспекти сучасної статистичної науки і практики* : матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. пам'яті проф. Підгорного Анатолія Захаровича (7 червня 2024 р., Одеса). Одеса : Одеський національний економічний університет, 2024. С. 23 – 25.

25. Косташ Т. В. Розрахунки з покупцями та замовниками : проблемні аспекти організації та методики обліку в умовах сучасних реалій. *Граль науки*.

2023. № 30 С. 59 - 71. DOI: 10.36074/grail-of-science.04.08.2023.007.

26. Кошельок Г. В., Жамбей Т. В. Складові управління інформаційними потоками бізнес-процесів на підприємстві. *Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (18-19 квітня 2024 р., м. Херсон – м. Хмельницький). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2024. С. 41 – 43.

27. Кравцов А. «Innovative financial methods for optimising the solvency of accounts receivable and their impact on the efficiency of a company's operations». *Економіка АПК*. 2022. № 29(3). С. 42 – 50, DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202203042>.

28. Кучеркова С. О. Вдосконалення інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/vdoskonalennya-informaciynogo-zabezpechennya-obliku-debitorskoi-zaborgovanosti.html> (дата звернення: 13.10.2025).

29. Лега О., Яловега Л., Прийдак Т. Загрози податковій безпеці платника податків. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики*: збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернетконференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 63 - 67.

30. Ленко І. В., Колесніченко А. С. Поняття дебіторської заборгованості та деякі питання її регулювання. *Review of transport economics and management*. 2021. № 6 (22). С. 91 – 97.

31. Лисиченко О. О., Атамас П. Й., Атамас О. П. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Центр навчальної і практичної літератури, 2019. 356 с.

32. Малиш В. Місце фінансового аналізу в управлінні підприємством. *Актуальні питання сучасної економічної науки* : збірник матеріалів VII Всеукр. наук.-практ. конф., 15 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ, 2024. С. 202 – 204.

33. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28 березня 2013 р.

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13> (дата звернення: 13.10.2025).

34. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_010 (дата звернення: 14.10.2025).

35. Міньковська А. В., Чернецька О. В., Гавриш В. О. Розрахунки з покупцями і замовниками як об'єкт обліку і оподаткування. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 10. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-10-09-01>. (дата звернення: 14.10.2025).

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 7 лютого 2013 р. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 13.10.2025).

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовтня 1999 р. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 14.10.2025).

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» : Наказ Міністерства фінансів України № 559 від 30 листопада 2001 р. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 13.10.2025).

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України № 290 від 29 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 13.10.2025).

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. *Верховна Рада України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 13.10.2025).

41. Оляднічук Н. Організація облікової політики у підприємстві. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1 (48). 244 – 248. URL:<https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-34>. (дата звернення: 14.10.2025).
42. Онищенко В. Резерв сумнівних боргів. 2022. *Головбух*. URL:<https://www.golovbukh.ua/article/7246-rezerv-sumnvnih-borgv>. (дата звернення: 14.10.2025).
43. Онищенко В. Списання безнадійної дебіторської заборгованості. *Головбух*. 2022. URL:<https://buhplatforma.com.ua/article/6642-qqq-17-m4-21-04-2017>. (дата звернення: 14.10.2025).
44. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 14.10.2025).
45. Подмешальська Ю. В., Богма Н. О. Удосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Сучасні виклики та напрями вдосконалення в економічній та технічній наукових сферах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. С. 220 - 222. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/1&isAllowed=y#page=220> (дата звернення: 14.10.2025).
46. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань_: Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вересня 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2025).
47. Попович О., Філімонова С. Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками. *Молодий вчений*. 2023. № 9 (121). С. 26 – 30. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-6> (дата звернення: 14.10.2025).
48. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. 647 с.
49. Прилепська А. О. Дебіторська заборгованість в теорії бухгалтерського обліку. *Проблеми і перспективи реалізації облікової*,

контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу : V міжнар. наук. – практ. конф. : тези доп. : 24 трав. 2018 р., м. Донецьк - Т.ІІ. Донецьк : ДонНУЕТ, 2018. С. 95 – 100.

50. Пристемський О. С., Сакун А. Ж. Теоретико-методологічні аспекти обліку товарних операцій на підприємствах торгівлі. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 1. С. 47.

51. Пристемський О. С., Себро О. О. Вплив грошових потоків на формування високоліквідних активів підприємств. *Фінансово-економічна платформа парадигмальних змін повоєнного розвитку України* : Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (27-28 жовтня 2022 року, м. Хмельницький). Хмельницький: ХНУ, 2022. С. 249 – 251.

52. Приходько Є. І. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю в системі фінансово-економічної безпеки. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Суми, 22 листопада 2022 р.). Суми : СНАУ, 2022. С. 99 – 101.

53. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 14.10.2025).

54. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws (дата звернення: 14.10.2025).

55. Пугаченко О., Зарудна Н. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73>. (дата звернення: 14.10.2025).

56. Распопова Ю. О., Долина І. А., Удосконалення інформаційного забезпечення обліку кредиторської заборгованості. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 – 14 квітня 2023 р.). Дніпро : ІПБТ УДУНТ, 2023. С. 154 – 156.

57. Саванчук Т. М. Значення стратегічного управлінського обліку в управлінні якістю на підприємстві. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу* : тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 20 травня 2024 р., м. Миколаїв, Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 61 – 63.

58. Сафонік Н. Податкові ризики в діяльності підприємств та засоби щодо їх мінімізації. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 313 – 316.

59. Сіденко О., Семиволос Т. Роль аналізу та управління дебіторською і кредиторською заборгованістю в забезпеченні фінансової стабільності підприємства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет (25 березня 2025 р.). Полтава, 2025. С. 340 – 343.

60. Сисоєва В., Лисенко Є., Сисоєва І. Облікова політика підприємства : основні рівні регулювання. *Матеріали конференцій МНЛ*, (3 травня 2024 р., м. Суми). 2024. С. 28 – 30. URL:<https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/933>. (дата звернення: 14.10.2025).

61. Сlepченко В., Скрипник М. Методика обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками. *Економіка та суспільство*. 2021.

№ 29. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-4> (дата звернення: 18.10.2025).

62. Слюсарева Л. Використання бізнес-аналітичних інструментів маркетингу під час оцінки управління збутовою діяльністю підприємства. *Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики* : збірник тез за матеріалами III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 14 травня 2024 р. Ірпінь : ДПУ, 2024. С. 257 – 260.

63. Солошенко Л. Змінилася платоспроможність дебіторів : не забудьте про резерв сумнівних боргів. *Податки & бухоблік*. 2022. № 47. URL:<https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/june/issue-47/article-121064.html>. (дата звернення: 14.10.2025).

64. Степаненко О. І., Дубовик М. Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2. С. 116 – 125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf (дата звернення: 14.10.2025).

65. Степаненко О. І., Бишовець А. О. Дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) в обліково-економічній системі підприємства. *Науковий погляд : економіка та управління*. 2023. № 3. С. 179 – 187. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2023/3_83_2023/27.pdf. (дата звернення: 14.10.2025).

66. Стецьків М. О. Особливості удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками з урахуванням сучасних умов ведення бізнесу. *Scientific research in the modern world. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2023. Pp. 594 - 600. URL: <https://sciconf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-researchin-the-modern-world-9-11-02-2023-toronto-kanada-arhiv/>. (дата звернення: 14.10.2025).

67. Чумак В. Д., Тараненко О. О. Управління дебіторською заборгованістю суб'єктів малого підприємництва. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет- конференції (м. Суми, 22 листопада 2022 р.) ; за ред. проф. Назаренка О. В. Суми : СНАУ, 2022. С. 108 – 111.

68. Шурпенкова Р., Луценко К. Теоретичні аспекти та методичні підходи до обліку розрахунків з дебіторами. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-24>. (дата звернення: 14.10.2025).

69. Юрченко С. В., Мачак Т. О., Овдін В. С. Управління дебіторською заборгованістю для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : економіка та управління*. 2024. № 16. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-02>. (дата звернення: 14.10.2025).

70. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9714> (дата звернення: 14.10.2025).

Додатки